

NAUČNI SKUP „O BUNJEVCIMA“ DONEO NIZ NOVIH PODATAKA PRE SVEGA O ISTORIJI OVE NACIONALNE MANJINE

STRANICA O BUNJEVCIMA TEK OTVORENA

STR. 6-7.

SVEČANO OBILUŽEN

25. NOVEMBAR – DAN VELIKE SKUPŠTINE

STR. 14-15.

IZ BUNJEVAČKOG NACIONALNOG SAVETA

„SRIĆAN BOŽIĆ I NOVA 2007. GODINA“

Članovi Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine na čelu sa pridsidnikom Nikolom Babićem, svim našim čitaocima kako Bunjevcima tako jednako i prijatelji-ma bunjevačkog naroda od srca žele srićne pridstojeće praznike, mnogo zdravlja, veselja, mira i blagostanja.

KUD „BUNJEVKA“ PROSLAVIO JUBILEJ

DESET USPEŠNIH GODINA

STR. 20.

Na naslovnoj strani:
Božićno - novogodišnji motivi

Informativno - političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina II
Broj 18.
Decembar 2006. godine
Cina: 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU “BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR”
Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU “B.I.C.”
dipl. ek. Vesna Vidaković

V.d. glavnog i odgovornog urednika:
Vesna Vidaković

Tehnički urednik:
Milan Milenković

Stalni saradnici:
Nikola Sedlak
dr Andrija Peić
Nevenka Bašić Palković
mr Suzana Kujundžić Ostojić
Snježana Luetić Vujić
Livia Tričko Stantić
Miodrag Radojčin
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
Marija Horvat
Nataša Vukov
Milorad Blažić
Dragan Tovarišić

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun:
160-143270-73

Štampa:
Čikoš Štampa - Subotica
Distribucija:
„Štampa sistem” Beograd
„North press“ Subotica
„Grutini press“ Sombor
„Futura plus“ Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/554-881

e-mail: bns.scg@EUnet.yu
web: www.bunjevci.org.yu
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put 10
Tel/fax: 025/28-939

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine : informativno - političko glasilo / v. d. glavnog i odgovornog urednika Vesna Vidaković. - 1998-2004 ; God. 1, br. 1 (2005)- . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004 ; 2005 - . - Ilustr. ; 30 cm
Mesečno
ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

RIČ UREDNIKA

PRAZNICI I IZBORI JEL OBRATNO

Sva je „srića“ da su izbori za državni Parlament pali baš oko svih ovih svetaca koji nas čekaju. Kogod bi kazo obratno, srića da su sveci pali oko izbora. Kako god da se okrene, kome god će rad tog bit lakše. Jel biračima, što se mogu relaksirat u praznično nakićenoj varoši, od izbornih parola na televiziji jel kandidatima koje će birači manje zagledat dok traju praznične radosti.

A kandar nas čeka tušta tog ako činimo po dosadašnjem iskustvu. Što ne možemo ni sanjat jel ne bi tribali, makar koliko smo bogati, naravno ne novcima neg takvim iskustvima. Na priliku, da ćemo se lako provuć sa minusima na računima rad prazničnog vašarenja. A ko zna kakve će nam kamate zapaprit posliprazničnu čorbu.

Al ako budemo „fini“ i uspimo sve lipo „izbalansirat“, ko zna možda se kakvo god čudo zadesi i dobijemo štogod što valja. Možda se i nas Dida mraz siti.

V. Vidaković

PRED NADLEŽNOM KOMISIJOM U BUDIMPEŠTI OBRAZLOŽEN PREDLOG DA SE BUNJEVCI PRIZNAJU KAO NACIONALNA MANJINA

PRAVA PO EVROPSKIM MERILIMA

Radimo u interesu toga da Bunjevci, bez obzira gde žive, treba da ostvare svoja prava prema evropskim merilima, a njih čini Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i njihovih prava. Konvenciju je ratifikovala i potpisala i mađarska država i naša – naglasila je Nevenka Bašić-Palković, član delegacije Bunjevaca

Sastanku Komisije za ljudska i manjinska prava u Budimpešti, 28. novembra, u okviru mađarskog parlamenta, prisustvovala je petočlana delegacija Bunjevaca, među kojima su bili Nevenka Bašić-Palković i Mijo Mandić kao predstavnici ovdašnjih Bunjevaca. Sastanak je bio održan povodom rasprave o narodnoj inicijativi da se Bunjevci u Mađarskoj priznaju kao nacionalna manjina. Tročlanu delegaciju Bunjevaca iz Mađarske predvodio je Mijo Mujić, koji je zvanično i pokrenuo ovu inicijativu.

- Naravno, ispoštovana je zakonska regulativa Republike Mađarske i ispunjeni su uslovi da bi se inicijativa priznavanja Bunjevaca u Mađarskoj kao nacionalne manjine počela realizovati, pa smo pozvani na sastanak Komisije za ljudska i manjinska prava da prisustvujemo sednici i učestvujemo u obrazlaganju takvog zahteva Bunjevaca u Mađarskoj – rekla je Nevenka Bašić Palković, član delegacije Bunjevaca.

Bunjevci iz Mađarske insistirali su da o ovoj inicijativi svoje mišljenje da i Srpska akademija nauka i umetnosti, što su članovi delegacije iz Subotice poneli sa sobom.

- Na molbu Bunjevaca iz Mađarske mi smo posredovali i dobili mišljenje Etnografskog instituta Srpske akademije nauka. Urađeni su i prevodi na mađarski jezik onoga što naša delegacija u ime Nacionalnog saveta govori i ono što je mišljenje Etnografskog instituta Srpske akademije nauka. Sve je to bio naš materijal s kojim smo nastupali na tom sastanku. Međutim, vreme izlaganja, barem našeg, bilo je ograničeno – kaže Bašić-Palković. - Imala sam toliko vremena da na mađarskom jeziku obrazložim stav Nacionalnog saveta po tom pitanju. Izneli smo naša pozitivna iskustva, naveli smo bunjevačke institucije koje imamo, koja glasila, koje odbore našeg Nacionalnog saveta.

Izneli smo kako je zakonski kod nas sve to regulisano upravo zato da bi ta naša pozitivna iskustva preneli delegaciji Bunjevaca u Mađarskoj i uopšte da bi doprineli toj raspravi. U tom smislu je glasilo i mišljenje Etnografskog instituta Srpske akademije nauka. Znači, ne kao mišljenje koje će nešto presuditi, već da doprinese toj raspravi, a pošto nije bilo vremena da se izloži, ono je ostavljeno kao pisani materijal Odboru na dalje razmatranje.

Sada su, čini se, sva mišljenja koja su zatražena na jednom mestu. Pred Komisijom su dakle stav Mađarske akademije nauka, oni su konsultovali Hrvatsku akademiju nauka, Bunjevci iz Mađarske su onda zatražili i mišljenje Srpske akademije nauka što je Etnografski institut Srpske akademije nauka i učinio.

- Što se tiče mišljenja Hrvatske akademije nauka, ono nije bilo prezentovano na tom sastanku niti su ga predstavnici hrvatske manjinske uprave spominjali, ne znamo da li je priloženo, ali je vođa delegacije Bunjevaca iz Mađarske spominjao da to postoji i da su upravo zbog toga Bunjevci iz Mađarske tražili mišljenje Srpske akademije nauka. Za nas, koji smo činili delegaciju iz Srbije, to nije relevantan podatak, jer mi ne polemišemo sa mišljenjima niti Mađarske akademije nauka niti Hrvatske ako ga ima, a mi to ne znamo. Za nas Bunjevce u Srbiji merodavno je naše mišljenje, a to je Srpska akademija nauka, i pre svega našeg Nacionalnog saveta, kao i mišljenje oko 20.000 ljudi u čije ime sam ja tamo govorila na mađarskom jeziku, jer nije bilo simultanog prevoda. Uspela sam da obrazložim stav Nacionalnog saveta, a to je da radimo po svim evropskim konvencijama, prema Statutu Nacionalnog saveta, u interesu toga da Bunjevci bez obzira gde žive treba da ostvare svoja prava prema evropskim merilima, a njih čini Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i njihovih prava koju je ratifikovala i potpisala i mađarska država i naša – naglasila je Bašić-Palković.

I mada je Komisija tog dana trebala da donese odluku o predlogu mađarskom parlamentu po ovom pitanju, rečeno je da zbog kompleksnosti to nije moguće. Ipak, rokovi se moraju ispoštovati, jer do 9. januara parlament ima zakonski rok da donese konačnu odluku, a ona treba da glasi: Bunjevci se proglašavaju za novu nacionalnu manjinu koja bi bila 14. po redu i dobiće sva prava koja iz toga proizilaze ili suprotno.

T. D.

Bez podrške mađarskih manjina

Na sastanku Manjinske parlamentarne komisije, održane 4. decembra ove godine u Budimpešti, prema poslednjim informacijama, većinom glasova je doneta odluka da se Bunjevcima ne prizna status nacionalne manjine u susednoj Republici Mađarskoj. Ova odluka će biti prosleđena mađarskom parlamentu, koji o ovoj narodnoj inicijativi treba da se izjasni do sredine januara meseca iduće godine.

RADIO EMISIJA NA BUNJEVAČKOM JEZIKU

BUNJEVAČKA RIČ

Slušajte nas na Radio Novom Sadu 100 MHZ, svakog petka od 22 sata do 22 i 30

U veliku familiju emisija na jezikima nacionalni manjina, na Radijo Novom Sadu, 8. 12. 2006. godine ušla je i emisija Bunjevačka rič. Svakog petka od 22 sata do 22 i 30, moćete slušat sve što je vezano za Bunjevce.

„Trudićemo se da emisija bude što bolja i bunjevačkija! Da se ode mož čut naša rič, ko što i ime emisije kaže, i da se naša čeljad o svojem narodu ode mož informisat“ – kazo je urednik emisije Stevan Nemet. Glavni i odgovorni urednik emisije je Brana Pjetlović.

Naravno da ima i problema, a oni su čisto materijalne prirode. Za sad emisija se finansira samo od sridstava Bunjevačkog nacionalnog savita.

Svake nedilje biće emitovane sve važne informacije za Bunjevce, najavljivaće se sve manifestacije, priredbe, bunjevačka glasila... Cila emisija, biće začinjena s našom lipom muzikom, a kroz nju će vas svakog petka vodit Suzana Kujundžić – Ostojić.

Čeljadi, i vi nam se javljajte sa svojim idejama i željama o tom šta bi volili ode čut!

Broj telefona je 024/551-604

S.K.O.

NA PROSLAVI 60-TOG ROĐENDANA RADIO NOVOG SADA

Radijo Novi Sad je 29. novembra, ove godine, napunio svoj šezdeseti rođendan, a Televizija Novi Sad 31 godinu rada. Tom prilikom je priređeno svečeno veče u hotelu Park u Novom Sadu. Med visokim uzvanicama našli su se članovi naše radio emisije Bunjevačka rič, urednik Stevan Nemet i voditelj Suzana Kujundžić – Ostojić, a u ime Bunjevačkog nacionalnog savita gospodin Nikola Vizin. Emisija na bunjevačkom jeziku uvedena je poslidnja po redu. Al se gospođa Dina Vranešević – Kurbatvinski, direktorka RTV Novi Sad, nada da ovo nikako neće bit kamen spoticanja za Bunjevačku rič i da će vrlo brzo nać svoje slušaoce, i pribrodit sve nedaće koje imaju u početku.

Proslava je započeta prikazom pedesetominutnog filma o početku rada Radija i Televizije. Tu su bile nezaobilazne slike zlatni dana RTV Novi Sad, al i teški dani ko što je srušena zgrada za vrime bombardovanja.

Članovi redakcije sa direktoricom RUV

Od Nove godine Televizija Novi Sad kreće sa novom i modernijom šemom programa, čime žele parirat ostalim televiziskim kućama. Te večeri bio je prikazan i novi logo ove medijske kuće.

Posli svečene večere goste je zabavljo Zvonko Bogdan. Uvirili smo se još jedared da bunjevačke pisme svi rado slušaje i nuz nji se vesele.

S.K.O.

MIRKO BAJIĆ ĆE NA PREDSTOJEĆIM PARLAMENTARNIM IZBORIMA BITI KANDIDAT BUNJEVACA NA LISTI DS

ZA SVOJE MESTO U DRŽAVI

Odlučili smo da damo mogućnost da naši Bunjevci imaju kandidata na listi za parlamentarne izbore iza koga stoji naša nacionalna zajednica – rekao je Nikola Babić, predsednik BNS

Bunjevački nacionalni savet kao i druge bunjevačke institucije opredelili su se da na predstojećim izborima Mirko Bajić bude njihov kandidat na listi Demokratske stranke.

- Odlučili smo da damo mogućnost da naši Bunjevci budu predstavljeni u parlamentu ove naše nove države Srbije, da imaju kandidata iza koga stoji naša nacionalna zajednica uz uvažavanje svega onoga gde mi ostvarujemo svoj nacionalni interes – rekao je Nikola Babić, predsednik BNS.

Na listi DS – Boris Tadić, Bajić se nalazi kao predstavnik bunjevačke nacionalne zajednice, ali kroz sporazum koje su potpisale dve političke partije. Jedna je DS, a druga je nedavno osnovana Narodna demokratska stranka Vojvodine, koja u svom programu ima brigu o položaju bunjevačke nacionalne zajednice.

- Mi smo u tom sporazumu postigli da se u delu koji se tiče ostvarivanja prava bunjevačke nacionalne zajednice potpuno autonomno ponašamo u budućem parlamentu. Ovakav pristup je zaista za pohvalu i istakao bih zahvalnost jednoj ovakvoj političkoj organizaciji koja je takav uslov prihvatila od strane, uslovno rečeno, jedne male nacionalne zajednice. Naravno, imamo jedinu obavezu u tome da radimo kampanju. Smatram, takođe, da je istorijska prilika za bunjevačku nacionalnu zajednicu da njihov predstavnik uđe u parlament i sa aspekta nacionalne zajednice da konačno dobije svoje mesto u državi u kojoj živi – naglasio je Mirko Bajić.

Takođe je pozvao birače da podrže ovakvu demokratsku izbornu listu u interesu bunjevačke nacionalne zajednice, a on će već danas započeti kampanju „od vrata do vrata“. *T. D.*

NAUČNI SKUP „O BUNJEVCIMA“ DONEO NIZ NOVIH PODATAKA PRE SVEGA O ISTORIJI OVE NACIONALNE MANJINE

STRANICA O BUNJEVCIMA TEK OTVORENA

- Pitanje etnogeneze, posebno Bunjevaca je izuzetno komplikovano i ja u njega ne ulazim, samo se pozivam na izvore i konstatujem da izjašnjavanje majora Markovića u 18. veku ide u prilog mišljenju u nauci iskazanom pre mene, da su Bunjevci srpskog porekla, odnosno deo srpskog naroda, pokatoličeni tokom ranijih vekova - rekao je između ostalog akademik Slavko Gavrilović.

Istoriografska, etnolingvistička i pozitivno-pravna analiza razvoja i položaja Bunjevaca kao posebnog južnoslovenskog etnociteta u Republici Srbiji, a posebno u okviru Vojvodine, ukazuje na potrebu daljnje naučne, kulturne, obrazovne, informativne afirmacije nesumnjivih vrednosti i osobenosti Bunjevaca, naročito s obzirom na ciljeve održavanja i unapređenja multietničnosti i multikonfesionalnosti naše zemlje, saobrazno proklamovanim i praktikovanim evropskim kriterijumima. To je prvi od nekoliko zaključaka prvog naučnog skupa „O Bunjevcima“ koji je održan u Subotici od 7. do 9. decembra u organizaciji Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine i SANU, Ogranka u Novom Sadu.

U tom smislu učesnici naučnog skupa, kako se dalje kaže u zaključcima, zahtevaju podršku nadležnih organa lokalne samouprave, regionalne autonomije i državnih vlasti, uspostavljanje sistema zaštite u okviru kulture, obrazovne i informativne sfere koji će omogućiti realizaciju navedenih ciljeva. U zaključcima se posebno naglašava značaj rešavanja prostornih, organizacionih i finansijskih problema koji onemogućavaju aktivnosti Bunjevaca kao priznate nacionalne manjine. Isto tako, učesnici su jednoglasno zaključili da je neophodno u okviru programa javnog medijskog servisa Vojvodine RTV Vojvodina osnovati redakciju programa za Bunjevce, koja bi realizovala nedeljne polusatne, radijske i TV emisije s ciljem negovanja, očuvanja i afirmacije vrednosti i posebnosti etničkog identiteta Bunjevaca, čime bi se doprinelo i održavanju višenacionalnosti i multikonfesionalnost Vojvodine u okviru Republike Srbije.

Na otvaranju naučnog skupa govorili su Saša Vučinić, predsednik Skupštine Opštine Subotica, Nikola Babić, predsednik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine, akademik Zoran Kovačević, predsednik Ogranka SANU u Novom Sadu, i Petar Lađević, direktor vladine službe za nacionalne manjine. On je rekao da je bunjevačka manjina jedna od 14 nacionalnih manjina u Srbiji koja je iskoristila ustavno pravo da se samodefiniše i formira savet, i tako uđe u sistem države Srbije.

- Ko ima pravo na nacionalni identitet često je predmet međusobnog nadmetanja, ali svako ima pravo ko ispuni određene norme, a Bunjevci su to ispunili. Svrha naučnog skupa daje mogućnost nacionalnoj manjini da utvrdi kakvi su njeni odnosi sa ostalim nacionalnim manjinama i da se naučno potvrdi. Za definisanje nacionalne manjine nije potrebna nauka, ona je tu da stvari naučno razjasni - rekao je Petar Lađević.

Posebnu pažnju posetilaca, pa i učesnika skupa izazvao je referat akademika Slavka Gavrilovića, istoričara, člana SANU-a u Novom Sadu. On je govoreći o „Srpsko-bunjevačkoj simbiozi u Somboru od kraja 17. do sredine 18.veka“ izneo dosta istorijskih podataka koji zaslužuju da se dalje proučavaju. Pre svega to se odnosi na tvrdnju da su Bunjevci Srbi katoličke vere. Tu je Gavrilović izneo podatak da je krajem 17. veka u severnu Bačku stigla veća skupina Bunjevaca oko 5.000 duša pod vođstvom kapetana Dominika Duje Markovića i Đure Vidakovića.

- Njih i drugi izvori nazivaju Srbima, odnosno Racima pravoslavne i katoličke vere. Prema svedočenju njegovog unuka Marka Markovića, iz sredine 18. veka, Dujo je u početku bio Srbin, pravoslavac, a sredinom 17. veka, dakle još pod Turcima prešao je u katoličku veru, i za sobom povukao mnoge druge pravoslavne Bunjevce. Na verodostojnost ovog svedočenja upućuje i činjenica da je ovo rekao pred najvišim organima tadašnjih vlasti, carske komore u Beču. Ovaj više puta ponovljen iskaz najuglednijeg Bunjevca u Somboru oko sredine 18. veka ide svakako u prilog mišljenju iskazanom u nauci da su Bunjevci srpskog porekla, odnosno deo srpskog naroda pokatoličenog tokom ranijih vekova. Moj lični stav u tom pogledu još nije definisan jer smatram da su potrebna dalja naučna istraživanja - rekao je akademik Gavrilović.

Kasnije u diskusiji reagovali su i posetioci naučnog skupa, zastupnici mišljenja da su Bunjevci Hrvati, zamerajući organizatorima što na ovakav skup nisu pozvali i tu drugu stranu i suočili njihova mišljenja.

Zoran Kovačević, akademik, rekao je da je cilj ovog skupa da se govori o specifičnosti bunjevačkog identiteta, kulturne tradicije, jezika, a pitanje etnogeneze, to da li su Bunjevci ovog ili onog porekla, verovatno će jednog dana rešiti genetika, DNK analiza.

- Za mene je bitno ono kako se ko oseća i da ima podršku da neguje svoj identitet, kulturu, jezik. Mora se razgraničiti naučni i politički prilaz ovom pitanju. Mi se bavimo naukom, a ako treba organizovati skup na kojem bi se našle obe strane da se vidi kom carstvu treba da pripadnu Bunjevci onda je to unapred promašena stvar - rekao je Kovačević.

Slavko Gavrilović je na naše pitanje da pojasni izjavu da u istorijskim dokumentima 17. i 18. veka na jedinstveno područje na kome žive Hrvati u današnjem smislu nije nailazio.

- U ranijim epohama ne postoji u današnjem smislu jedinstveno područje na kome žive Hrvati, hrvatski narod i hrvatska država. To je zemljište podeljeno na mletačko, tursko, austrijsko, kasnije austrougarsko, gde se u vremenu feudalizma, slabo razvijenih komunikacija i kulture formiraju i manifestuju lokalne zajednice koje se najčešće nazivaju prema lokalitetu, po geografskom principu. Od Štrosmajerovog vremena pa nadalje snažno deluje hrvatska ideja i ona dobija pristalice, tako da se izlazi iz ovog uskog okvira i proteže na Slavoniju i na ostale teritorije prema Bosni i Dalmaciji. Pitanje etnogeneze, a posebno Bunjevaca je izuzetno komplikovano, ja u to nisam ulazio, samo se pozivam na izvore i konstatujem u referatu da izjašnjavanje majora Markovića u 18. veku ide svakako u prilog mišljenju u nauci, pre mene iskazanom, da su Bunjevci srpskog porekla, odnosno deo srpskog naroda, pokatoličeni tokom ranijih vekova. Dakle, ja polazim od određenih naučnih tekovina, kao istoričar sam prinuđen da se držim izvora, a oni su svuda jasni.

Dr Drago Njegovan, istoričar, i direktor Muzeja grada Novog Sada je govorio o Bunjevcima u svetlosti istorijskih događaja tokom 1918. godine tokom prisajedinjenja Vojvodine Srbiji, gde je posebno naglasio učešće Bunjevaca u radu Velike narodne skupštine u Novom Sadu. 1918. godine, njihovo učešće u mirovnoj konferenciji u Parizu i donošenju vidovdanskog ustava SHS 1921. godine.

On je u zaključku naglasio da su Bunjevci odigrali veliku istorijsku ulogu 1918. godine, da su prilazeći Srbiji bili potpuno svesni da je njihova budućnost tu, ali da između dva rata nisu imali pravo na izjašnjavanje prilikom popisa, a slično se dogodilo i posle Drugog svetskog rata. On je predložio da neko napiše referat o Bunjevkama koje su bile delegati na Velikoj narodnoj skupštini. To su Katica Rajčić, Anastazija Manojlović, Mara Malagurski i Manda Sudarević.

Dr Dragoljub Petrović, lingvista iz Novog Sada, je govorio na temu bačkih Bunjevaca u svetlosti etnoistorijskih lingvističkih činjenica. Između ostalog, on je rekao da se kroz istoriju određivalo da su čakavci Hrvati, da su kajkavci Slovenci, a da su štokavci Srbi.

- U onom prvom mi se ne sporimo, u onom drugom mogu se sporiti Hrvati i Slovenci, a u ovom trećem smo počeli da se sporimo sa Hrvatima tek od druge polovine 19. veka. Dotle su štokavci bili Srbi, i to Srbi koji su bili i pravoslavci i katolici. U to vreme verska potreba nije imala značaja za nacionalno opredeljenje štokavaca. U poslednjih 50 godina dogodilo se da su bukvalno svi katolici otišli u Hrvate, i Slavonci, i Dalmatinci, i Dubrovčani, i Bokelji... - rekao je dr Petrović nabrajajući zemlje u Evropi i svetu koje imaju pravoslavaca, čak i 2 miliona pravoslavnih Arapa. - I pravoslavaca i katolika ćemo naći svuda, jedino nećemo Srba katolika, jer oni svi odoše u Hrvate. Naši Bunjevci danas potvrđuju da je zapravo njiho-

Učesnici

Svoje referate na naučnom skupu „O Bunjevcima“ pročitali su akademik Slavko Gavrilović, istoričar, Marija Bojanin, profesor istorije, Mijo Mandić, arhitekta, dr Drago Njegovan, istoričar, mr Aleksandar Marković, istoričar, dr Aleksandar Kasaš, istoričar, dr Dragoljub Petrović, lingvista, Zvonko Stantić, politikolog, Ivan Sedlak, pravnik, mr Suzana Kujundžić Ostojić, profesor književnosti, dr Mladena Prelić, etnolog u SANU, Ivan Vojnić Kortmiš, matematičar, Miroslav Vojnić Hajduk, diplomirani koreograf.

vo nepristajanje na to poslednji otpor, da tako kažem, hrvatskim kolonijalnim pretenzijama. Bunjevci o svojoj pripadnosti moraju sami odlučivati. Tražiti od njih da se identifikuju kao Hrvati smatam nasiljem, tražiti da se identifikuju kao Srbi takođe smatram nasiljem, pri čemu znam da onog prvog ima, a ovog drugog nisam sreo.

Teško je u ovako kratkom tekstu izneti sve one značajne podatke koji su se čuli na ovom skupu. Ali, da pomenemo još da je svoje referate među 16 izlagača imalo i nekoliko Subotičana koji su govorili na bunjevačkom jeziku. Zvonko Stantić, politikolog, je izneo samo odlomak svog rada o Bunjevcima u bitkama od doseljenja u Suboticu do stvaranja austrougarskog carstva. Odlomak je govorio o učešću Bunjevaca u Ribničkoj buni u Lici 1702. godine. Zatim, Ivan Sedlak, pravnik, koji je govorio o početku i genezi shvatanja Bunjevaca kao posebne nacije od 19. veka pa do kraja austrougarskog carstva. Mijo Mandić, arhitekta, je napisao rad o obnavljanju bunjevačkog nacionalnog identiteta 90-ih godina 20. veka, a Miroslav Vojnić Hajduk, koreograf, imao je referat o bunjevačkim narodnim igrama, pesmama, običajima i nošnjama iz 18, 19. i 20 veka.

Nevenka Bašić Palković, profesor književnosti, takođe iz Subotice, imala je zanimljiv referat o Bunjevcima u mađarskim dokumentima. Između ostalog prenela je da profesor Ivan Ivanji, prvi put za Bunjevce sreće naziv Dalmati u jednom dokumentu iz 1699. godine, od 1687. i kasnije javlja se naziv katolički Raci, a za jezik da ga i Srbi i Bunjevci u to vreme nazivaju ilirski. Navela je i opis Bunjevaca u mađarskom Velikom palasovom leksikonu iz 1893. godine, gde se, između ostalog, kaže da su im običaji vrlo slični srpskim, polivači za Uskrs, darivanje šarenih jaja, kraljice, divojački vašar, prela, divani, kolo i uvažavanje položaj za Božić.

V. M.

Opširnije o naučnom skupu „O Bunjevcima“ u jednom od narednih brojeva a svi radovi sa naučnog skupa biće objavljeni u zborniku naredne godine.

ČETVRTI I ZADNJI PUT, PIŠEMO VAM O MARKU BAČLIJI, POSLIDNJEM ŽIVOM BUNJEVAČKOM GRADONAČELNIKU SUBOTICE

SUBOTICA UVIK NA PRVOM MISTU

Biluži: mr Suzana Kujundžić Ostojić

Uproteklim brojovima proveo nas je kroz našu Varoš, kroz vrime koje je nestalo, al itekako ostavilo na njoj traga. I da vam bar malko zagolicamo maštu, a i odužimo dug, ode smo opisali i nikoliko događaja koji su se trevljali dok je Bačlija bio na raznim visokim funkcijama u Vojvodini.

Malo ko imade tako bogatu biografiju, malo kome se tako sudina plela oko noga a da ji nije i saplela. Uvik jednako pribran i rabar, naš bać Marko, otvoriće još jedared za nas vrata svojeg pribogatog sićanja na prošle dane.

Bokser Tot

Za vrime dok je bio gradonačelnik Subotice (1944 – 1948) Marko Bačlija bio je i pridsidnik kluba Spartak. Osim fudbalera, o kojima smo pisali prošli put, bilo je tu još i drugi sportski grana: rvači, atletičari, bokseri, stonoteniseri.

- Uglavnom sam o ovim sportovima znao malo, pa sam onda išo gledat njeve treninge i utakmice.Tako sam išo gledat stoni tenis, sidnem na zemlju blizo astala, pa samo okrećem glavu za lopticom, sve dok me vrat ne zaboli. Al me glava bolila samo od boksera. Jel su oni tu svoju vištinu tuče često primenjivali i van ringa. Potuku se začas, pa sam ji moro ić vadit iz zatvora. Med njima se po takim tučama najviše istico Tot. Malo, malo pa se potuče, a ja u zatvor kod načelnika unutrašnji poslova da ga vadim. Al mi je jedared već i načelnik kazo, da pazim šta radim, jel će taj Tot, kaki je, još koga tako i ubit. Jedno vrime, kad je već prikardašijo, ja se više nisam tijo plest. Ako zgriši nek i sidi u zatvoru. Jel nek ga izbace iz kluba, jel nek rade s njime šta znaju.

Bokser kavalir

- Utim došla i Nova godina, slavlje u kafani Beograd na Korzou. Došo viđen svit, pa tako za jednim astalom sidi Šarčević (ondašnji direktor Gradske štamparije) sa svojom ženom. A žena mu bila zdravo lipa. Tako dođe jedan momak molit je zaples, al ona ga odbila i kazla da ne pleše. Valdar je ženi dosadilo sidit, zasvira engleski valcer i ona ode s drugim igrat. Uto onaj momak što je zamolijo za ples dođe i ošamari je.

E, a za trećim astalom sidi Tot, koji sve to vidijo. Usto, došo do tog momka i tako ga udarijo da se ovaj osto ležat na patosu. Nastala opšta gužva, došla hitna pomoć, milicija, pristala muzika. I naravno, oma uapse Tota. Kad sutra oko podne zove me pridsidnik kluba boksera i kaže da Tot za par dana igra za državnog prvaka i da mora izać i trenirat. Uspio sam ga izvadit, al dalje s njime nisam tijo imat posla!

Dobro da ste primetili da ja nisam zec

- U ono vrime sva privreda je bila podiljena po resorima, velike firme i imanja bile su pod republičkom upravom, sitnija privreda u pokrajinskoj nadležnosti, a gradu je ostalo tu i tamo tako malo polak zanatsko polak industrijsko preduzeće. I oko tog smo se bakćali.

Najveće imanje o kojem smo vodili računa je bila ekonomija na Paliću od 40 hektara vinograda. Jednog dana dogovorimo se na Izvršnom odboru da obnovimo vinograd. E, onda triba i pisak prikopat i to po metra duboko, to se zove rigolovat. A to je borme težak fizički poso. Dogovorimo se i to da ćemo uzet nadničare za taj poso. Al čime ćemo te nadničare ranit? Pa, se onda dogovorimo da ćemo prvo organizovat tov svinja, ponda disnotor, pa kad budemo imali dosta rane počećemo i s poslom. Rigolovano je 10 hektara, al se u taj pisak ne može oma prve godine sadit loza, već mora odstojat godinu dana. E da nam pisak ne leži zabadavad, kogod se siti i pridloži da tamo posadimo kupus. Lipo je rodio, veće glavice su posičene i prodate, a manje su ostale. Niko to nije posebno obrađivo, tako da je korov nađiko, velik kogod čovik. A kako je tu bila blizo i Radanovačka šuma, na kupusištu se očas nakupilo zdravo puno zecova. Jedan dan zove me Antal Stipić, upravnik od te ekonomije i kaže mi da od zecova ne mogu živit, pa da dođem s puškom da ji malo razvijam.

I tako ponesem ja pušku, što sam je od Rusa za litru rakije kupio, ubijat zecove.

Nisam došo do kupusišta moždar jedno 100 meteri, a zecovi već biže, kad sam prvi metak opalijo još i više, ko pilići iz tog korova. Opalim drugi put, sad već na jedno 20 meteri od kupusišta i ubijem zeca. Kad se samo iz tog korova stane dizat štogod veliko i visoko, izađe žena sva poplašena i na mađarskom više: „Dobro da ste primetili da ja nisam zec!“ Jel u to vrime bede, žene su išle u kupusište i sikle onaj mali kupus što je priosto na pisku.

Slideće godine zasađena je ode loza, al ja sam već očo za Novi Sad. Taj palićki vinograd je danas čuveno vinogradarsko misto.

Kako se niodčeg prave novci

- U vrime kad smo bili pod blokadom od Amerike, čerez Trsta, nevolja je bila i ta što opšte nismo imali deviza. Ako se pokvari kaka mašina i triba kupit dio, jel novu, mi nemamo za čega. Zato smo onda od oni mali fabrika gledali koja bi bila podesna da proizvede štogod za izvoz. Onda se dogovorimo da pozovemo preduzeća za koja smo mislili da mogu opravit štogod što se mož izvozit. Al, ćemo pozvat i bivše industrijalce od koji je nacionalizovana imovina, jel oni imaje iskustva. Došo direktor kadgodašnje Metalije i dono ofinger. Lip, uglancan, dotiran, pa jeto da to probamo izvozit. A bio je tu i Kounan, kadgodašnji vlasnik od te fabrike, pa veli:“ Ovo se mož prodat, al od tog vi nećete ništa zaradit, samo ćete bit na gubitku“.

Pa nam onda stane divanit kako je on tu fabriku steko i na čemu je zarađivo.

„Bio sam brez posla. Završio majstorsku škulu, pa palo mi na pamet, kako dok smo u škuli crtali nismo imali čime pribost artiju za tablu. Jel je bila nestašica rajsnegli. Daklem, rišim pravit rajsnegle! Krenio sam po zemlji po preduzećima koja su obrađivala metal. Pa sam pito jel imaje kakog otpada od pleja i to su mi davali zabadavad, ni plaćat nisam moro. Nabavim tako i jednu mašinicu za pravljenje rajsnegli. Nakucam i počnem prodavat. Rajsnegle iđu ko alva, a novaca ko plive. Onda sam jednom prilikom išo u London positit roda. Nakupovali smo žena i ja kojšta, a oni to sve u dućanima upakuju u papir, priko tog svežu uzicu, pa da to ne bi siklo prste oni metnu jedno drvce, tako veliko ko prst a na sridi ima jedno udubljenje di ulegne ona uzica. Ja se sitim da bi i to mogo pravit. I opet krenem po državi ić u fabrike di se radilo s drvetom. I opet su mi davali materijal zabadavad, samo da njim dvorište od otpada očistim. Ta sam ja drvca pravio i prodavo, opravio ovu fabriku i izvozio u London i Ameriku. Eto tako se novci prave, a to što vi oćete na sto višalica štogod zaradit, od tog nema ništa!“

- Pa smo krenili onda na veliko pravit ofingere, da nam se iplati. Iđe to kako tako, al to nije dosta. Kad jedan dan dođe farmaceut iz Beograda. Kaže nam kako je čuo da smo dobili nalog za izvoz, i da imade ideju šta možmo izvozit a da ništa ne ulažemo. Mi se u njeg zgledali, a on počo rađat: „Možemo izvozit likovito bilje i trave. Taka je trava zečiji trn, ima je di god oćeš, onda pupa – bulka iz žita, pa zubača. I sve to mogu škulska dica brat. Rade, nuz put i uče, a vi dobijate devize.“

Svaki sposoban ekonomista će vam kasti da novci leže na putu, a vi se samo morate sagnit i uzet ji. Dokaz za to je i ova bać Markova pripovitka.

Tužite državu

- Digod pod jesen 1948. godine kad sam se počo već spremat za Novi Sad dolaze mi u kancelariju jedna žena i deren. Pitam ji šta njim možem pomoć, a žena mi kaže kako joj je čovik zdravo teško nastrado. Imaje njivu na bajmačkoj rati (granica s Madžarskom). Usto njezin čovik rano ujtro ić kosit žito. Al je prvo sio u njeg otkivat kosu. Uzo, pa udara po bebici, al se to tuckanje našim graničarima učini ko da kogod puca iz mitraljeza. Poplašili se oni da je kaki madžarski graničar moždar prišo na našu stranu pa sad puca u nji. I nji trojica uzmu pucat po onom žitu odkaleg su čuli zvuke. Pogodili su čovika sa 17 metaka, uspili su ga doktori spasit, al je osto potpuni invalid. I sad pitaje mene, njegova žena i deren, šta da rade. - Ja njim kažem, nema njim druge, neg tužit državu. Oni našli nikog advokata, i tako i urade. A sud je onda, kogod i sad zdravo žurijo, pa sam ja već stigo u Novi Sad i posto državni pravobranioc.

- Kad jedan dan, kažu meni da sam ja dobio niki predmet o pucanju po žitu. Kad sam predmet pogledo oma se sitim šta je to. Šta ću sad? Kako sad da se pojavim prid onim ljudima, kojima sam kazo da tuže državu, pa sad da se ja pojavim i tu istu državu da štitim?! Poslo sam svojeg pomoćnika, da mene ta čeljad iz Subotice ne vidi. Sud su dobili, i veliku odštetu, al onaj čovik nije poživio više od par godina.

Primam s osobitim rešpektom

- Počo sam u Novom Sadu ko prvi državni pravobranilac, e da bi državno pravobranilaštvo funkcionisalo tribalo je dosta prakse i dobro organizovani sudovi. Zato smo išli od sreza do sreza nadgledat i pomagat sudove. Onda bi posli dva miseca imali sastanak. Na njem je bio Rajh – pridsidnik vrhovnog suda, pridsidava Šinšar i ja ko državni pravobranilac.

Čitaje se tamo rezultati rada, ponda zaključak. I svaki put kad god se zapisnik pročita Šinšar kaže:"Primamo s osobitim rešpektom!" Jedared za užnom nađemo se sva trojica i Rajh ga pita:"A šta vam kolega znači uvek ono na kraju, primam s osobitim rešpektom?"

„E, to ima svoju priču" kaže on i nastavi : „Kad sam još bio pripravnik radio sam u Odžacima, a tamo sudija nije ni reči znao srpski. Pa sam ja za potrebe suda prevodio u sudnici i to naravno, pod zakletvom da ću sve prevesti kako sam i čuo. Jedan dan dođe seljak optužen da je psovao kralja Franca Ferdinanda. Seljak odma prizna da je psovao kralja, ali ne iz neke zle namere, nego onako u kafani se napio, video veliku sliku na zidu, pa eto opsovao. I osudi njega sudija na godinu dana zatvora i još 100 forinti. A seljak kad sam mu to preveo, opet počeo da psuje i to još bolje i sočnije nego u kafani. Pita sudija šta kaže optuženi, a ja mu velim: „Gospodine sudija optuženi kaže da prima presudu s osobitim rešpektom!", završi nam divan Šinšar.

Zbog kaštige unapređen

- Na mistu direktora Zavoda za privredni i društveni razvoj Vojvodine bio sam 9 godina. Bio mi je to zanimljiv poso, dobro sam se u njem snalazio, sve ljude sam poznavo. Al pošto sam na ovom mistu direktora, automatski sam posto i pridsidnik komisije za reviziju investicioni programa. Tu su se podnosili dokumentovani zahtivi za osnivanje preduzeća i škulski ustanova. Na osnovu izvištaja stručnjaka odlučim kome ću dodilit sridstva i šta ću otvorit a šta ne. I vuko sam opet u Suboticu koliko sam mogo, a mogo sam dosta. Na jednom sastanku upoznam agronoma Isakova. Divanili smo o uzgoju krava, pa dođemo na ideju da osnujemo mlikaru u Subotici. Koja je u to vrime bila na vrvu po kvalitetu, a proizvodnja moderna i zaokružena. Opet na jednom sastanku upoznam Vukovićku. Njezina je mater lipo znala pravit rizance, i nama padne na pamet da osnujemo Fidelinku.

- Dok sam bio direktor zavoda za privredni i društveni razvoj, rađale su se mnoge inicijative, o kojima sam divanio. Imo sam uvid u potribe razvoja privrede u pokrajini u cilini i čitavog društvenog života, a samim tim i škulstva. Tako sam ja posto inicijator svi visoko škulski ustanova u Vojvodini. Bio sam prvi pridsidnik savita Mašinskog fakulteta u Novom Sadu – odnosno jednostavno kazano njegov osnivač. Bio sam i osnivač Ekonomskog fakulteta u Subotici, i jedan od osnivača Novosadskog Univerziteta, jel je prije tog postojo samo Beogradski.

- Kad jednog jutra zove me podpridsidnik Izvršnog veća Vojvodine Čeda Reljić i kaže:" Zašto si tužio direktora Centrotekstila? Jel ti znaš da je on prijatelj pridsidnika Izvršnog veća?"

„Nisam tužio direktora već firmu, kažem mu ja. Nisam znao da mu je prijatelj, a i da sam znao opet bi ga tužio, ako nije radio po propisima." Posli par dana sad me zove Geza Tikvicki, opet da pita jel oću povuć tužbu. „Neću i ne možem, nema zakonske osnove! Ako triba vi me smenite, jel ja tužbu neću povuć" – kažem mu ja, a on mi spomene oca bunjevačkog i tvrdoglavog. Digod baš u to vrime i meni je istico mandat službi koju sam obavljo. Pa, ajd kad sam ovako „zglajzovo" di da me metnu, i ja posto pokrajinski poslanik. A sotim dobijem i funkciju pridsidnika odbora za planiranje i finansiranje ekonomskog savita Vojvodine. I tako sam ja kaštigovan zbog tužbe, većim mistom u službi.

Pokradena Vojvodina

- Sticaj okolnosti je taj što čoviku odredi sudbinu. Sam čovik nikad ne odlučuje o svojim inicijativama oko posla. Ja sam imo sriću da se nigdi nisam moro nudit, već su me tražili, a sve na osnovu dobrog ranijeg rada. I tako je slučaj vodio i mene dalje. Direktor Saveznog zavoda za plan je izdo devet debeli knjiga u kojima je opiso devetogodišnji razvoj republika u Jugoslaviji. Tu ja konstatujem da je Vojvodina s drugog pala na treće misto, iza Slovenije i Hrvatske. Sad to je mene zainteresovalo, šta se tu desilo. Dam zadatak mojima u odiljenju da vide kako je pokrajina prošla.

Do Tita – do liberala

- Jedared šetam ja po Beogradu i sustrijem Miloša Macuru, direktora Saveznog zavoda za statistiku i kažem mu šta mi triba i šta tražim. Kaže on meni, „Pa ja to znam, to je moj posao. Al ne smeš kazati da si to dobio od mene". Uzmemo taj ključ, konstatujemo da smo pali na treće misto, a glavni razlog za taj pad bile su cine poljoprivredni proizvoda, jel se priko nji prilivalo iz Vojvodine u čitavu zemlju. I tako smo mi propadali a zemlja jeftino ila, al o tom niko nije vodio računa. Uzmem taj izveštaj, odkucam ga u pet primeraka, pa umetnem u one knjige oma porid Srbije. Dam to Gezi Tikvickom, pridsidniku Izvršnog veća Vojvodine, sekretaru pokrajinskog komiteta Avdi Umi iz privrede federacije i jedan Milošu Miniću. Kaže meni Geza Tikvicki „ajde da pošaljemo i Titu". „A ne - kažem ja, on kad to vidi ko je radio, kazaće to su oni sami tamo štogod brljali". Nego uzmem podatke i dam na istraživanje srpskom Institutu za ekonomska istraživanja, jel će njima virovat. A porid tog, u to vrime u tom institutu bilo je tri Vojvođana, jedan čak od naše čeljadi iz Hajdukova. Pa onda zovemo sve kojima smo ranije poslali onaj izveštaj i pozovemo i Tita., a s njim je došo još i Sergej Krajger. I krene diskusija, Geza Tikvicki pročita moj izveštaj, pa kaže da je iz Vojvodine devet milijardi dinara priko cina poljoprivredni proizvoda priliveno u druge republike.

A Tito onako kako je on to znao kasti: „Pa Boga mu, Miniću, jeste li vi to znali?" Minić se niki zbunio, pa kaže da je štogod naslućivo, al baš nije ovoliko znao. Ponda pita Krajgera zašto nisu obrađene pokrajine, a ovaj ništa smrndžo. Posli dva dana od tog sastanka, zove me direktor Instituta i pita:" Pa šta vama fali, šta se zezate s Minićem. Jel vi znate ko je on?! On je Kardeljov prijatelj, nadrljaćete!" Pos-

li tri – četri miseca rodi se ideja iz Beograda kako u Vojvodini postoje liberali – jel oni koji slobodno misle.

Al ne možemo izračunat kad nemamo ključ za svođenje ti finansijski podataka na jedinstvene cine. Tražim na sve strane, al niko mi ne zna kazat, a brez tog nema upoređivanja.

Subotica uvik na prvom mistu!

- Imo sam sriću i bit biran tri put na funkcije di sam bio prvi pridsidnik i osnivač, državni advokat Vojvodine, pridsidnik savita Ekonomskog fakulteta i na kraju prvi pridsidnik ekonomskog savita Vojvodine. Kad sam posto direktor Zavoda za planiranje pokrajine i pridsidnik komisije za odobravanje investicioni programa, član kolegijuma Zavoda za društveno i privredno planiranje republike i federacije, bio sam zadužen i za razvoj nerazvijeni republika i pokrajina. Pošto sam imo vikendicu u Opatiji, tamo sam najviše vrime provodijo. Dođem u Novi Sad svaka dva - tri miseca, održat sastanak i ajd natrag. I tako sam dočeko penziju. Bilo je to vrime procvata Vojvodine, jel ja sam turo nos svugdi i na svaki način tijo da pomognem, što god sam mogo. Na sve strane se gradilo i radilo, a kad smo osnovali svoje pokrajinske fondove, mislio sam kraja nam nema. Na svim tim funkcijama dok sam bio nikad nisam zaboravio pomoć mojoj varoši - Subotici, ni Novom Sadu, i ciloj Vojvodini. Pomago sam koliko sam mogo!

Šta kasti na kraju, ako je ovo opšte kraj jedne pribogate karijere? Ako ste bar malo kroz ove tekstove upoznali Marka Bačliju, onda znate da se i ode krije pregršt zanimljivi pripovidaka. Ponos je za svaki narod koji mož kast da imade ovakog čovika, ko što je naš bać Marko Bačlija! Nikad se nije bojo izać na „crtu" sa životom, koga je tribalo „primo je s osobitim rešpektom", doslidan samo sebi, vodio je život kaki se samo u knjigama mož nać!

Suzana Kujundžić - Ostojić

Priprema: Suzana Kujundžić - Ostojić

BUNJEVAČKA NARODNA KNJIŽEVNOST

Nažalost Bunjevci još uvik ne uče u škulama ništa o svojoj povisti, kulturi i književnosti. Zato nam je želja kroz ove tekstove približit vam što više naše narodno stvaralaštvo. Ono je narodni ponos, nasliđe od naši stari, koje ne smimo nikad zaboravit!

Bunjevci imaje zdravo bogatu narodnu književnost. Samo pripovidaka ima digod oko iljade. Nastajala je vikovima, prinoseći se s jednog kolina na drugo. Svaka generacija je u nju štogod od svojeg vrimena dodavala. Zato su u njoj su opivane - ispripovidane nedaće, sriće i brige koje su naš narod vikovima pratile. Iz toga razloga s pravom se može kasti da je narodna književnost oblik kolektivnog pamćenja. Najveći dio te narodne književnosti Bunjevci su doneli sa sobom, iz svoje pradomovine, i take pisme su zvali starovinske. Nuz nji se kadgod svatkovalo, svetkovalo, veselilo i plakalo, zabavljala su se dica u dugim i ladnim zimskim noćima. Moderno vrime je sve to prominilo. Drukčije se danas svit veseli i zabavlja, pa je narodna književnost, nažalost, potisnuta i pomalo zaboravljena.

Svaka narodna književnost, pa i naša, dili se prvo na usmenu - onu koja se divani i pisanu – koja je od kazivača zapisana. Na svu sriću, najveći dio tog narodnog bunjevačkog stvaralaštva je zabilužen. Tako i danas možemo uživat čitajući ta prilipa dila.

Svist o vridnosti usmenog stvaralaštva kod Bunjevaca javila se dosta rano. Prvi zabilužen trag je iz 1869. godine u Bunjevačko šokačkom kalendaru, koji je u to vrime uređivo Ambrozije Šarčević. Svoj doprinos biluženju narodne književnosti dala je i Bunjevačko šokačka vila, di je 1873 – 1876. godine objavljeno trideset kraljički pisama. Prava riznica narodni pripovidaka i pisama je i Subotička Danica, od njezinog početka 1884. pa do kraja 1946. godine. Najčešće potpisan sakupljač bio je I. Jablanović, što je bio pseudonim Ivana Prćića. Koji je u mladim godinama bio i kazivač groktalica. Veliku važnost u narodnoj književnosti imaje i njezini kazivači. To je najbolje objasnio Vuk Karadžić, kad je kazo da dobar kazivač pismu još popravi a rđav i dobru pokvari. Najčešće se kao kazivač, i to dobar, javljo slipi Stipe. Koji je bio kantor franjevačke crkve u Subotici. Ispivo je „Ženidba Vidak kapetana", jednu od najlipši i istorijski najvridniju groktalicu. Česta kazivačica je bila i Teza Crnković iz Subotice.

Blaško Rajić, skupljo je našu narodnu književnost. Svestan da triba spasit taj prilipi biser umetnosti u nas, odtrgnit ga od zaborava i sačuvat za naredne generacije. U svojoj prvoj knjigi bunjevački narodni pisama *„Narodno blago"(1910. Subotica),* u „Uvodnoj riči", ovo je napiso: *"Malo u kojoj nećeš naći, ako je balada, čistu baladsku pravednost, gdje grijeh pokaran biva a dobrota naplaćena. U jednostavnosti ovih pjesama nalazi čovjek tolike nježnosti, finoće, iz njih čuje živi jauk naroda, u njima zvuči srebrni glas narodnog ponosa, u njima bujaju ćelik – mišice narodne snage, u njima nalazi čovjek pravi kroj milih naših narodnih običaja, tako da su one po komad narodne povijesti i slike narodne kulture otaca naših.*

Iako je knjiga brzo rasprodata i

vladalo je za nju veliko interesovanje, čerez rata i neimaštine njezino drugo izdanje pojavilo se 1923. godine, pod istim nazivom, al proširenim sadržajem.

Nikoliko godina kasnije Milivoj V. Knežević takođe je skupljo i piso našu narodnu književnost. Izdo je knjigu pod nazivom "Bunjevačke narodne pesme" (1930. godine u Subotici). U knjigi on podrobno opisiva, samo kraljičke i svatovske tj. groktalice.

Ive Prćić je počeo sa skupljanjem narodne književnosti vrlo rano. Već sa svoji 16 godina bio je kazivač groktalica Blašku Rajiću (u knjigi iz 1910. godine). Posli ji je i skupljo i objavljivo u Danici, di je dugo godina i urednik bio. Zafaljujuć njemu velik dio narodne bunjevačke poezije i proze ostao je zabilužen i sačuvan.

Svaka narodna književnost se dili na lirsku i epsku. U narednim brojovima ćemo podrobnije objasnit svaku od ovi fela, a sad ćemo ji samo nabrojat.

Lirske pisme - med njima ima oni koje su starovinske: korizmene, kraljičke, svatovske. Zatim su tu: dičije, pobožne, prašćalice, svatovske, ljubavne, bećarac, šaranac.

Epska narodna književnost dili se prvo na prozu: pripovitke, šaljive pripovitke, bajke, legende, poslovce, izreke, zagonetke, pitalice, brzalice, anegdote. Epsku poeziju, koja je kod Bunjevaca specifična, zbog posebne vrste pisama - groktalica. To su junačke pisme, koje su se pivale posebnim grlenim glasom, uglavnom u svatovima i takođe su starovinske. Groktalica nema više nek stotina, koliko je i zabiluženo. One se mogu podilit na epske i lirske, mada imade dosta oni koje su i lirske i epske u isto vrime.

Ivan Prćić objavio je i knjigu "Bunjevačke narodne pisme" (1939. Subotica), istu knjigu je još proširio i izdo pod istim naslovom, (1971. Subotica).

Narodne pripovitke bilužio je Balint Vujkov, dok su narodne umotvorine skupljali: Ambrozije Šarčević, Blaško Rajić, Ive Prćić, Marko Pejić, Grgo Bačlija...

Suzana Kujundžić - Ostojić

FELJTON BUNJEVAČKIH NOVINA

VREME KADA SU BUNJEVCI REŠAVALI SVOJU SUDBINU

II deo

(učešće Bunjevaca u presudnim danima oslobođenja Srema, Bačke, Banata i Baranje i njihovo prisajedinjenje Srbiji, odnosno novoj zajednici Južnih Slovena – Jugoslaviji)

Piše: Zoran Veljanović

Feljton opisuje put otceplјenja Srema, Banata, Baranje i Bačke od Ugarske i njihovo priključenje Srbiji. Opisano je stanje u Subotici i učešće bunjevačkih prvaka koji su učestvovali u tim događajima (pripremnim radnjama, dogovorima, sastancima...) te kako su se Banat, Baranja i Bačka na Velikoj narodnoj skupštini Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Novom Sadu 25. novembra 1918. godine, odlukom 757 odbornika (Srba 578, Bunjevaca 84, Slovaka 62, Rusina 21, Šokaca 3, Hrvata 2, Nemaca 6 i Mađara 1) delegiranih iz svih opština slovenskog podunavlja, priključili novoj zajednici Južnih Slovena.

Nakon nekoliko dana - 1. decembra 1918. godine, kao deo Kraljevine Srbije, Srem, Banat, Baranja i Bačka su ušle u sastav Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1929. godine Kraljevine Jugoslavije).

Zeleni kadar

Stanje u Austro-Ugarskoj monarhiji bivalo je iz dana u dan sve dramatičnije. U toku 1917. a naročito 1918. godine, broj dezertera u austrougarskoj vojsci intenzivno se povećavao. Nov oblik otpora prema ratu i vlastima uopšte bio je zeleni kadar, koji se pojavio u Vojvodini Srpskoj. Uticaj Oktobarske revolucije i socijalna previranja počela su da uzimaju maha i ozbiljno su uzdrmali temelje crno-žute monarhije. U zemlji je vladala anarhija, a stara i nova vlast, u ugarskom delu monarhije, imala je najvažniji zadatak- da je zaustavi. One su je brzo okarakterisale kao štetnu i kao „boljševičko-jevrejsko" divljanje. Najradikalniji elementi zelenog kadra bili su povratnici sa ruskog fronta, ali oni nisu imali snage da afirmišu i razviju zeleni kadar u revolucionarni pokret. Većina pripadnika zelenog kadra, povučena stihijom seoske i gradske sirotinje, orijentisala se na pljačku imućnih ljudi i bezvlašće.

Lokalne vlasti su pokušavale da se organizuju na osnovu zaštite svoje imovine od pljačke, pa su tako uključivale u svoje redove pripadnike svih nacija u nekakve mađarsko-nemačko-srpske garde. Nekako u isto vreme (oktobar-novembar 1918) otpočeo je i proces stvaranja srpskih narodnih odbora koji su bili upereni na negiranje starih ugarskih organa vlasti. U početku taj proces se odvijao spontano, da bi kasnije postao organizovan. Najznačajniji među njima, bio je Srpski narodni odbor u Novom Sadu.

Srpski narodni odbor u Novom Sadu

Srpski narodni odbor u Novom Sadu nastao je iz Središnjeg odbora za Banat, Bačku i Baranju. Jedna od namena mu je bila prihvatanje i smeštaj dece iz Bosne i Hercegovine. Delovao je od 14. decembra 1917. godine. Središnji odbor je imao svoje pododbore i u drugim mestima Vojvodine Srpske. Vremenom, on je pretvoren u politički organ pod imenom Srpski narodni odbor i počeo je da deluje od novembra 1918. godine. U njegovom radu učestvovale su sve stranke i grupe, dok su vodeću ulogu imali radikali kao najbrojniji i najuticajniji. Cilj odbora je bio da svi Jugosloveni u Ugarskoj dobiju prava na osnovu načela samoopredeljenja. Predsednik Odbora bio je radikalski prvak Jaša Tomić.

Novi Sad

Ugarska vlast u Vojvodini nije imala snage za neko jače suprotstavljanje osnivanju vlasti Srpskog narodnog odbora, a u biranju između već prisutnih nevolja: zelenog kadra i Srpskog narodnog odbora, izabrala je ovu drugu.

Da bi sprečio prodiranje 47. divizije srpsko-francuske vojske preko Dunava i Save, predsednik novoizabrane mađarske vlade Mihalj Karolji sa petnaestočlanom delegacijom, 6. novembra 1918. godine, otputovao je u Beograd na razgovor sa komandantom savezničkih trupa na istočnom frontu Franšeom Depereom. Međutim, umesto da se razmatra njegov zahtev, bio je primoran da sasluša uslove primirja i plan demarkacione linije koja je išla pravcem: ušće reke Moriša u Tisu, Subotica-Baja-Pečuj-Drava. Ne potpisavši nikakav dokument, Karoljijeva delegacija se vratila u Peštu 9. novembra 1918. godine.

Srpski narodni odbor je dobio veći značaj kada je u Novi Sad 9. novembra 1918. godine ušla srpska vojska. Međutim, situacija je postala apsurdna posle 13. novembra 1918, kada je mađarska vlada Mihalja Karoljija, shodno potpisanom „Beogradskom primirju", odnosno vojnoj konvenciji Antantinih sila na Balkanu, dobila civilnu upravu na zaposetim teritorijama, pa samim tim i nad Vojvodinom Srpskom.

Samim tim opstanak i dalje osnivanje organa srpske vlasti bio je suprotan ovoj konvenciji. Međutim, onemoćala, stara ugarska vlast koja je u raspadu, a ni nova koja se tek uspostavljala, nije mogla to da spreči. Povrh svega, nad celom ovom situacijom kao najpreči zadatak, kako staroj, tako i novoj mađarskoj vlasti, bio je uspostavljanje reda i mira.

Odnos Vlade Kraljevine Srbije, Srpskog narodnog odbora u Novom Sadu i Narodnog vijeća u Zagrebu bio je složen. U jeku pregovora oko ujedinjenja, Vlada Kraljevine Srbije i Narodno vijeće vodili su politička nadmudrivanja. Prilaženje Vojvodine Srpske bilo kojoj strani, samo bi ojačalo pozicije jednoj u odnosu na drugu stranu.

Sve ovo uticalo je da se u Vojvodini Srpskoj pojave razmimoilaženja između radikala, demokrata i liberala. Prvi, u suprotnosti sa ostalima, bili su najznačajniji politički činilac, kao najbrojniji i sa najvećim ugledom. Oni su posle razmimoilaženja sa demokratama i liberalima, svu aktivnost usmerili na učvršćivanju svoje vlasti preko sve uticajnijih narodnih odbora razasutih po celoj Vojvodini Srpskoj. Težili su i ujedinjenju sa Kraljevinom Srbijom, zaobilazeći Narodno vijeće. U tome su pored podrške Vlade Kraljevine Srbije u odsudnom trenutku imali i podršku

Novi Sad

dela Narodnog vijeća, odnosno njenog najuticajnijeg političara, Svetozara Pribičevića. On je kratko poručio Stajiću i Konjoviću: „Kidajte sa Zagrebom!", čime je formalno bila uklonjena, sa te strane, prepreka za neposredno prisajedinjenje Vojvodine Srpske Kraljevini Srbiji.

Podršku Jaši Tomiću pružili su i radikali iz Srema na čelu sa Žarkom Miladinovićem (predsednik Narodnog veća u Rumi i član Narodnog vijeća u Zagrebu). Na svojoj Skupštini, 24. novembra 1918. godine (zbor izaslanika narodnih veća koji je činio oko 700 delegata), podržali su direktno pripajanje Srema Kraljevini Srbiji.

Zbivanja u Subotici

Vest o proboju Solunskog fronta i o slomu nekada moćnog carstva brzo se proširila po čitavoj Habsburškoj monarhiji. I dok su kolone ranjenih i osakaćenih austrougarskih vojnika prolazili kroz gradove Srema, Bačke, Banata i Baranje, osokoljeno slovensko stanovništvo pristupilo je osnivanju narodnih odbora.

Tako je i u Subotici načinjen odlučan korak u tom pravcu. U kući Vladislava Manojlovića, koji se dan ranije vratio iz Sombora gde je prisustvovao osnivanju tamošnjeg Bunjevačko-srpskog narodnog odbora, 5. novembra 1918. godine, sastali su se Jovan i Cvetko Manojlović, Blaško Rajić, Stipan Matijević, Petar Ognjanov, Joso Prćić, Andrija Mazić, Lazar Orčić, pop Ilija Kujundžić, Ivan Vojnić Tunić, Gavra Čović, Jovan Petrović, Joso Vojnić Hajduk, Albe Malagurski, Radivoj Miladinović, Bogdan Svirčević, pop Marko Protić, Petar Bajić, Đurica Ognjanov, Vojislav Stanković, Toša Segedinčev, Jovan Ognjanov - Severov. Posle izlaganja Vladislava Manojlovića o somborskim događajima, pristupilo se diskusiji i na kraju su donesene sledeće odluke:

1. da se što pre osnuje Bunjevačko-srpski narodni odbor u Subotici
2. za predsednika je izabran nekadašnji vojnik od karijere - penzionisani pukovnik Šime Milodanović
3. da se što pre okonča posao oko formiranja Bunjevačko-srpske narodne garde.

Dogovoreno je da se sazove zbor na kome bi se osnovao Bunjevačko-srpski narodni odbor. Odluka je pala na nedelju, 11. novembra, kada bi se održala proslava 40 godina postojanja Pučke kasine, a sama proslava bi bila samo formalna.

Inače, formiranje Bunjevačko-srpske narodne garde već je bilo u toku, a poslove oko toga vodio je Andrija Mazić. On je ljudstvo podelio po kvartovima, npr. u Gatu je organizator bio Andrija Maznić, u Aleksandrovu Nikola Suvajdžić, u «Srpskom kraju» Milivoj Bešlin itd. Za komandanta garde imenovan je pukovnik Milan Viličić, a broj gardista je bio 295 članova, podeljenih u dve čete - mitraljesko odeljenje i ispostavu u Aleksandrovu koje je tada još uvek bilo posebno selo.

Kako je dobijena dozvola za održavanje proslave Pučke kasine, moglo se legalno pristupiti održavanju – Velikom jugoslovenskom zboru – koji je bio sazvan radi osnivanja Bunjevačko-srpskog narodnog odbora.

(nastaviće se)

SVEČANO OBILUŽEN

25. NOVEMBAR – DAN VELIKE SKUPŠTINE

Za nas Bunjevce, Odluka Velike skupštine o odcipljenju od Ugarske i prisajedinjenje Vojvodine kraljevini Srbiji je najveće istorijsko utemeljenje u priznavanju nacionalnog identiteta – naše bunjevačke samobitnosti i potpune ravnopravnosti sa ostalim slovenskim narodima.

U svečanoj sali Gradske kuće u Subotici obilužen je i ove godine veliki praznik Bunjevaca – 25. novembar. To je dan kad se, sad već davne, 1918. godine u Novom Sadu održala Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostali Slovena. Svečanost je organizovo Bunjevački nacionalni savit.

Svečana akademija tim povodom održana je 24. novembra, prid punom salom posetilaca, di je izvedena bunjevačka himna „Podvikuje bunjevačka vila“.

Prisutne je pozdravio prvo Nikola Babić, pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita

- Za nas Bunjevce, Odluka Velike skupštine o odcipljenju od Ugarske i prisajedinjenje Vojvodine Kraljevini Srbiji je najveće istorijsko utemeljenje u priznavanju nacionalnog identiteta – naše bunjevačke samobitnosti i potpune ravnopravnosti sa ostalim slovenskim narodima – kazo je pridsidnik Babić.

Ministar Zoran Lončar

Skup je u ime Vlade i premijera Republike Srbije dr Vojislava Koštunice pozdravio Zoran Lončar, ministar za lokalnu samoupravu ričima:

- Srbija je uvek podržavala Bunjevce u njihovom radu, a to će nastaviti i dalje da radi. U skorije vreme je izdvojeno 100.000 evra za Bunjevačku maticu, i sa pomaganjem ćemo nastaviti i dalje – naglasio je gospodin Lončar.

Nikola Babić pozdravlja goste

Gospodin Trivo Inđić, savitnik pridsidnika Republike Srbije Borisa Tadića, kazo je na ovom svečanom skupu da „Živeti zajedno u sintezi različitosti, uvažavajući jedni druge, uz toleranciju i trpeljivost, pravo je bogatstvo ove zemlje“.

Na svečanoj akademiji pročitani su radovi sa tematikom o 25. novembru 1918. godine. Gospodin dr Drago Njegovan, direktor Muzeja Grada Novog Sada, divanio je o ovom datumu sa puno razumivanja prema Bunjevcima.

- Radeći za svoju korist, Bunjevci su radili za opšte dobro. Radeći za opšte dobro, Bunjevci nisu uvek radili za svoju korist. Tolerancije i razumevanja prema Bunjevcima u obe Jugoslavije bilo je malo. Nadam se da će obnovljena srpska državnost, neopravdano utopljena u magle jugoslovenstva pre osamdeset osam godina, omogućiti i Bunjevcima da budu svoj na svome, da budu ono što jesu i što žele da budu – samo Bunjevci! - naglasio je gosp. Njegovan.

Gospođa Marija Bojanin, profesorica istorije u penziji, pozdravila je skup u ime Bunjevaca iz Sombora. Ona je ispripovidala kako su se ti sudbonosni dani odvijali u ovoj varoši i posebno ocinila.

- Bio je to jedan organizovan bunt protiv Austrougarske i želja za novim i boljim životom, u ujedinjenoj Vojvodini i Srbiji.

Gospodin Mijo Mandić mlađi, istraživač bunjevačke istorije, naglasio je kako je na Velikoj skupštini porid Jaše Tomića još jedino naš pop Blaško Rajić imo pravo riči. Što jasno divani o tadašnjem rešpektu prema Bunjevcima i njevoj važnosti na ovoj skupštini.

Akademiji je prisustvovo i direktor Radijo Novog Sada gospodin Srđan Miljković.

Suzana Kujundžić - Ostojić

ŽENE POSLANICE NA VELIKOJ SKUPŠTINI

Od 757 poslanika Velike skupštine, samo sedam su bile žene. Od ti sedam žena, četri su bile iz Subotice – Bunjevke! I to Anastazija (Teza) Manojlović, Mara Malagurska, Manda Sudarević, Katica Rajčić.

Na Velikoj skupštini bilo je 84 Bunjevca. Broj pridstavnika se biro po slidećem sistemu: na svaki 1.000 stanovnika 1 pridstavnik.

BUNJEVAČKI NACIONALNI PRAZNIK U SOMBORU

Udruženje građana Bunjevačko kolo iz Sombora, u subotu, 25. novembra, na svečan način, u Srpskoj čitaonici «Laza Kostić« u Somboru, u prisustvu brojnih članova, prijatelja i gostiju, proslavilo je svoj dan – Bunjevački nacionalni praznik. Praznik je na prigodan način obeležen u znak sećanja na 25. novembar 1918. godine, kada je u Novom Sadu održana Velika narodna skupština, na kojoj je narod Bačke, Banata i Baranje, jednoglasno, doneo odluku o prekidu državnopravnih odnosa sa Mađarskom i o prisajedinjenju Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. Uvodnu reč održao je Dragan Kubatov, sekretar UG Bunjevačko kolo, a nakon njega prigodnim besedama obratili su se: Đuro Bošnjak, predsednik UG «Bunjevačko kolo« iz Sombora i potpredsednik Nacionalnog saveta Bunjevaca, dr. Jovan Slavković, predsednik Opštine Sombor, Petar Arambašić, predsednik Upravnog odbora Srpske čitaonice «Laza Kostić« Sombor, kao i Đurđa Skenderović, potpredsednica Izvršnog odbora Nacionalnog saveta Bunjevaca. Praznično slavlje upotpunile su članice izvorne pevačke grupe «Varošanke« iz GKUD «Ravangrad« iz Sombora: Aranka Hornjak Mijić, Snežana Birvalski, Snežana Omaković i Milana Grković, koje su, obučene u prelepe bunjevačke narodne nošnje, otpevale četiri narodne pesme: «Vrani konji«, «Oj, seko Maro«, «Lipo ti je rano uraniti» i «Dvi jetrove ćilim navijale«. Dušan Miljenović, vlasnik kovačke radnje «FI- PO» iz Sombora, poklonio je grb Bunjevačkog nacionalnog saveta, izliven u kovanom gvožđu, predsedniku UG «Bunjevačko kolo« Đuri Bošnjaku.

Đuro Bošnjak - Dušan Miljenović

UG Bunjevačko kolo - pozdrav Đurđe Skenderović

GKUD Ravangrad - Varošanke

Milan Vojnović, publicista i hroničar grada Sombora, održao je predavanje na temu «Srbi i Bunjevci u novembarskim zbivanjima 1918. g.«, a Marija Bojanin, prof. istorije u penziji, predavanje na temu «Sićanje na događaje od 25. novembra 1918. g.- zajednička akcija Srba i Bunjevaca«.

Milorad Blažić

BUNJEVAČKI OBIČAJI U SOMBORU I OKOLINI

PROSLAVA MATERICA

Zabilužio: Milorad Blažić

Materice su prastari bunjevački običaj. Kao dan bunjevačkih majki slavi se uvik treće nedilje Adventa, četiri nedilje prid Božić, i to uvik nediljom.

Praznik je porodičnog značaja, a toga dana izuzetan značaj se pridaje ženskoj čeljadi, koja je u centru pažnje: majke (bake), mame, tetke, strine i kume. Na taj dan sva dica se Materica iz vrimena kada je ona bila dite, pripovida:

- Kao dica bili smo jako sritni da smo svoje čestitke mogli iskazat mamama, majkama (bakama), tetkama, strinama, a one su, sa svoje strane, bile sritne što su nas mogle pomilovat po glavi i poljubit. Kao dica, rano smo ustajali. Radovali smo se puno tom danu, a čestitke su iskazivane prvo najstarijoj ženskoj osobi u kući, a to je, po pravilu, bila baka ili prabaka. Onda je red došao na mamu, pa tek onda se išlo na salaš, kod najbližih rođaka, gde se čestitalo strinama, tetkama, kumama. Toga dana su vrata svih majki bila širom otvorena. Međutim, među zvanicama se, ipak, najviše očekivao novi zet, koji je od svoje punice dobijao nešto značajniji poklon: košulju, pulover i slično.

Čestitka - recitacija, kao u starim vrimenima

I do današnjih dana ovaj običaj se sačuvao u svom izvornom obliku u nikim bunjevačkim familijama. Međutim, njegov veliki značaj i želja da se sačuva, kod Bunjevaca je izražen i na jedan nov način. Od prija par godina Materice se obilužavaju i kroz veće skupove čak i u hotelima. Tako je nedavno za savrimeno obilužavanje Materica u Somboru bio najpovoljniji prostor - nekadašnji hotel „Sloboda“. Tu se kao na kakvoj maloj sceni cio običaj prikazao kao predstava. Danas bi se to moglo nazvat „performans“. Eto, i to je dokaz da je i danas i te kako moguće, i to na moderan način, sačuvat običaje, i da to za sve može bit i veliko zadovoljstvo.

u kući su mobilna i iskazuju neko posebno poštovanje prema majkama, a na sam dan, uz rukoljub, najmlađi su spremni da odrecituju neku staru, ko zna koliko vikova staru pismicu, koja se prinosi s kolina na kolino. Najčešće je to pismica koja glasi: «Faljen Isus gazdarice, čestitam Vam Materice, mi smo došli priko mora, da nam date malo ora, vidili smo i ovaca, da nam date i novaca ... «

Slavljenice su, na to, odgovarale ričima: «Živi i zdravi bili i dugo i mnogo čestitali ... «

Oni koji su čestitali praznik nisu mnogo darova očekivali: u malu dičiju ručicu stalo je svega 4 – 5 ora, možda malo suvih šljiva, ili pak višanja.

Marija Bojanin, prof. istorije u penziji, iz Sombora, koja već dugi niz godina prati bunjevačke običaje na vojvođanskim prostorima, prisećajući

KUD „BUNJEVKA“ ORGANIZOVALO 6. BOŽIĆNU IZLOŽBU

TRADICIJA ISPRID SVAŠTARENJA

Upetak, 08. decembra u prostorijama Kulturno - umetničkog društva „Bunjevka“ otvorena je „6. božićna izložba narodnih rukotvorina“. Svoje radove ove godine prikazalo je 18 izlagača.

Po ričima organizatora ovo je možda najskromnija izložba po broju eksponata ali je zato „najbogatija po lipoti i raznolikosti“. Njen cilj je kao što je i do sad bio, sačuvat lipotu nasliđa ali i kroz izdvajanje kvaliteta od svaštarenja – ističu članovi KUD „Bunjevka“.

Pored velikog broja rukotvorina inspirisanih tradicijom, jedan dio izložbe ove godine činili su i eksponati nastali brižljivim spajanjem tradicije i modernog, ko na primer kugle za jelku s oslikanim starovinskim motivima, sićušni čipkani suncobrani i kotarčice i veće i manje škatulje rađene od satina, slame, i ostalih prigodnih materijala a tu je i zlatovez i šling i teško je nabrojat sve te detalje koje jedan od najvećih kršćanskih svetaca čine tako raskošnim. Izlagačima koji su svojom maštom i trudom najbolje dočarali lipotu prazničnog duha i tradicije organizatori su, u znak zahvalnosti podilili diplome uz isticanje da je primetno kako su svi radovi nastali iz ljubavi.

Centralni dio postavke je božićna grana sa čak 120 ručno rađenih ukrasa od prirodnih materijala pod kojom je već po običaju bio Betlem a isprid grane improvizovan astal za badnje veče s božićnjakom, suvim šljivama, medom, orasima, bilim lukom i jabukama, mladim žitom, svićom i zamedljanom rakijom.

„Želimo Vam čestitati sve pridstojeće svece i sve najlipše u Novoj godini“.

KUD „Bunjevka“

U iščekivanju darova

ODRŽAN OSMI FESTIVAL BUNJEVAČKOG NARODNOG STVARALAŠTVA

LIPOTA NASLEĐA

Kraljice

Polivači

Od sride, 29. novembra, završno sa 1. decembrom, održan je osmi Festival bunjevačkog narodnog stvaralaštva, s tim što je ove godine, nuz festival, obilužen i jubilej - deset godina rada organizatora ove manifestacije - KUD „Bunjevka“ .

Prvog dana festivala u amfiteatru Otvorenog univerziteta u Subotici održana je multimedijalna prezentacija pod imenom „Tavankutski koreni“, čerez tog jel je ovo društvo pre deset godina osnovano u ovom mistu. Prisutni su mogli vidit puno slika i drugi dokumenata iz ovog vrimena. Program je nastavljen u četvrtak, 30. novembra, na istom mistu takođe multimedijalnom prezentacijom pod nazivom „Lipota nasleđa“, di je prikazan rad od priseljenja u Subotici do danas. Tu su se mogli vidit slajdovi sa „Divojačkih prela“ i drugi priredbi, gostovanja i nastupa. Podsitili smo se kad su prela održavana, ko su bili gosti i bar na trenutak smo se vratili u prošlost.

Ipak, najviše pažnje izazvo je prvi bunjevački mjuzikl „Odvirandženi pendžeri salaša“, koji se održo poslidnjeg dana festivala u Narodnom pozorištu na sceni „Jadran“, u izvođenju OKUD-a „Mladost“ i KUD-a „Bunjevka“. Sala je bila ispunjena do poslidnjeg mista, a publika nije štedila dlanove kako bi nagradila aktere na sceni za pridstavljanje bunjevački običaja od Božića, betlehema, Uskrsa, kraljica, polivača, Dužijance, svadbarskih običaja...

Smenjivalo se na bini „Jadrana“ na desetine mladića i divojaka kako bi prisutnima pokazali lipotu života na salašu, bogatstvo nasleđa, raskoš bunjevačke nošnje, kao i vridnost bunjevačke pisme i igre.

U BAJMOKU

PROSLAVLJENA „SVETA KATA“

Sve Kate sa poklonima

U cilju očuvanja tradicije i običaja kod Bunjevaca, te povodom nacionalnog praznika bunjevačke nacionalne manjine 25. novembra, dana kada je 1918. godine u Novom Sadu održana Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca, Šokaca i ostalih Slavena kao i povodom katoličkog sveca „Sveta Kata“, „Bunjevački kulturni centar Bajmok“ iz Bajmoka je tradicionalno po drugi put organizovao „Bal za Svetu Katu“.

Bal je održan u prostorijama KPD „Jedinstvo – Egyseg“ u Bajmoku. Uz bogatu večeru „PIVČIJI PAPRIKAŠ“ i tamburaški orkestar „Veselo Srce“ oko stotine prisutnih su se uz pismu i igru lipo osićali i prijatno zabavljali sve do zore. Bal je otvorio predsednik „BKC BAJMOK“ Branko Pokornić, pozdravio sve prisutne i goste i o značaju ovog dana divanio.

Svim gospojama čije je ime Kata, prigodne poklone u ime „BKC Bajmok“ uručio je Marko Zvekan sekretar upravnog odbora centra. Bal je organizovan uz podršku i pomoć Nacionalnog Saveta Bunjevačke nacionalne manjine i tridesetak prijatelja i sponzora ove manifestacije. U zabavnom delu bala bila je organizovana i bogata tombola uz čiju podelu su se gosti dobro zabavljali. Bal za Svetu Katu je tako postao tradicionalan i u buduće će se organizovati i u isto vrime.

Predsednik BKC Bajmok
Branko Pokornić

ŠESTI VOJVOĐANSKI FESTIVAL U “NEPKERU”

IGRALO JE 13 FOLKLORNIH DRUŠTAVA

Na šestom festivalu folklora “Vojvodina kroz pesmu i igru” koji je održan 1. i 2. decembra u “Nepkeru”, učestvovalo je 13 kulturno-umetničkih društava iz cele Vojvodine.

Na festivalu su članovi KUD-a “Aleksandrovo”, koje je ove godine obeležilo 30 godina postojanja, prezentovali splet bunjevačkih i mađarskih igara, kao i makedonsku igru “Biljana platno beleše”.

V. M.

SEDAMDESET PET GODINA POSTOJANJA

NEOBIČNE KATOLIČKE CRKVE U MALOJ BOSNI

Kad se od varoši ulazi u naselje Mala Bosna, u oči, kroz krošnje kestenova, pada katolička crkva. Izgled je neobičan, podsića na manastir. Građena je u vizantijskom stilu po nacrtima Stjepana Podhorskog iz Zagreba, a gradnja je povirena Alojziji Gršiću iz Subotice s rokom od 150 dana. Crkva je blagosivana 29.11.1931. godine. Na taj dan je, ove godine, obiluženo sedamdeset pet godina od kako crkva u Maloj Bosni služi virnicima. Na svečanoj misi propovido je biskup Ivan Penzeš.

Divanili smo sa Stipanom Gabrićom (69) iz Male Bosne koji je puni 12 godina bio zvonar.

- Bio sam zdravo vezan za ovu našu crkvu i ja i moja žena Eva, al eto vrimena se minjaju i osićam se tužno kad čujem crkveno zvono. Kad je bilo potribno bio sam miništrant i sakrištan i oblačio velečasnog – kaže nam sagovornik.

- U crkvi je do sad služilo 12 velečasni, a sad iz varoši dolazi velečasni. Nediljom na misi bude 60-70 virnika, a kad su veliki sveci, proštenje i Dužijanca, crkva je dupke puna. I tog novembarskog pridvečerja bila je puna virnika iz Male Bosne i okoline, a posli mise priređen je mali kulturno-zabavni program u čast jubileja.

Marija Horvat

Stipan Gabrić - zvonar

U BUNJEVAČKOJ MATICI POVODOM „DANA PRISAJEDINJENJA KRALJEVINI SRBIJI“

MUZIČKO POETSKO VEČE

Poetsko-muzičko veče održano u Bunjevačkoj matici 28. novembra koje su priredili pisnici ove ustanove i tamburaški ansambl «Sledbenici Tumbas Pere – Haje» dio je obilužavanja značajnog datuma za Bunjevce, 25. novembra, dana prisajedinjenja Vojvodine Kraljevini Srbiji na Velikoj narodnoj skupštini održanoj 1918. godine u Novom Sadu. Njegovu važnost istakla je u uvodnoj, pozdravnoj riči Đurđa Skenderović, potpridsidnik Izvršnog odbora Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine. Ređali su se stihovi pisnika Geze Babijanovića, Ljubice Sič, Mile Skenderović, Marije Horvat i Gabrijele Diklić protkani zvucima tamburice i starim bunjevačkim pismama. Kata Marganić, koja se dugo godina amaterski bavila glumom, kazivajuć monolog «Snaš Kata u varoši» autora Gabrijele Diklić, često je bila prikidana tapšanjem. Svojim kazivanjem razveselila je i nasmijala čeljad. Za kraj programa, tamburaši i solistkinja Tamara Babić izveli su splet pisama a na molbu oduševljene publike otpivana je još po koja pisma pride.

G. D.

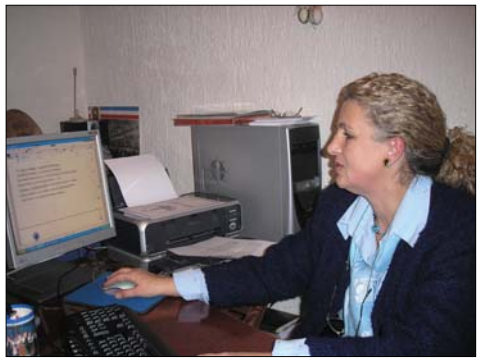
KUD „BUNJEVKA“ PROSLAVIO JUBILEJ

DESET USPEŠNIH GODINA

Do sada smo jako puno radili i to su bile velike žrtve. Naredne godine će doći do promena, prilagodićemo se mogućnostima, a da li ćemo smanjiti broj sekcija ili manifestacija, videćemo – kaže Kata Kuntić.

Kulturno-umetničko društvo „Bunjevka“ koje je proteklih deset godina radilo u Tavankutu i Malom Bajmoku, a sada i na Radijalcu, proslavilo je jubilej – deceniju rada.

U ovom Društvu, koje sve ove godine neguje bunjevačke običaje i tradiciju kroz razne sekcije kao što su narodne rukotvorine, dramska, folklorna, hor, i etnološka sekcija, trenutno je oko 120 članova. Njima nije prvenstveni cilj da se zabave i putuju, već da se na kvalitetan način sačuva bogatstvo bunjevačkih igara, pesama, raskošne nošnje, belog šlinga, raznih običaja, jezika i svega onoga što Bunjevci jesu, onoga na šta su ponosni. Cilj je da se to prezentuje na kvalitetan način. Ipak, da bi se stiglo do uspeha kakve beleži KUD „Bunjevka“, bilo je potrebno mnogo žrtve i odricanja grupe ljudi, koja već jednu deceniju ulaže sebe i svoje slobodno vreme u borbu za očuvanje kulturnog nasleđa Bunjevaca na ovim prostorima.

- Uspeha je bilo dosta. Na primer, iza sebe imamo, kroz folklor, dva Balkanska festivala i uvek smo, na svim smotrama bili zapaženi. Što se tiče dramske sekcije urađeno je pet-šest predstava na bunjevačkom jeziku, znači na ikavici, i sale su uvek bile pune. Literarna sekcija je takođe beležila uspehe. Prošle godine Nataša Njegomir je među 4.500 dece - učesnika na republičkom nivou osvojila četvrto mesto u recitovanju na ikavici. To je fantastičan uspeh. Ponosni smo i na sekciju narodnih rukotvorina, a tu je beli šling, ljuskura i druge stvari koje se bave motivima vezanim za našu, bunjevačku tradiciju. Tu je svakako i etnološka sekcija koja se bavi sakupljanjem starih predmeta, pa smo vrlo često u prilici da pravimo izložbe. Spremna je i božićno-novogodišnja izložba. Imamo to zadovoljstvo da mi radimo najveće izložbe u gradu. Ali tog uspeha ne bi bilo bez grupe saradnika koja zna da radi timski – ističe Kata Kuntić, predsednica KUD „Bunjevka“.

Groktalice (epske pesme na ikavici) se posle 70 godina ponovo mogu čuti, a to je još jedna od zasluga ovog kulturno-umetničkog društva.

- Istina, snimljen je CD sa isključivo izvornim bunjevačkim pesmama. Smatram uspehom i što smo pronašli devojku koja će to otpevati - Tijanu Stanković. Ona je to pre dve godine otpevala na Festivalu - kaže Kata Kuntić.

Naravno, za realizaciju projekata potreban je novac, a njega za kulturu nikad dovoljno. Ipak, u KUD „Bunjevka“ uspevaju da do novca dođu kvalitetnim projektima sa kojima konkurišu na raznim konkursima.

- Naša je sreća što imamo velike projekte, radimo velike manifestacije, a kako će to biti dalje - ne znam. Ipak, moram priznati da je meni kao predsedniku Društva sada lakše, jer na osnovu projekta dobijaš novac. Pre je bilo teže, jer su se morala obijati razna vrata, a to je već bilo ponižavajuće – smatra Kata Kuntić.

U „Bunjevki“ mala grupa ljudi pravi velike stvari i to sa mnogo ljubavi prema svojoj tradiciji. Svi oni već punu deceniju rade volonterski ne štedeći sebe, kako bi sačuvali bunjevačke običaje i lepotu kulturnog nasleđa Bunjevaca.

- Za nas ljudi nemaju sluha i već naredne godine ćemo morati da uvedemo neke promene u svom radu, što znači uokviriti se u one mogućnosti koje imamo. Do sada smo jako puno radili i to su bile velike žrtve. Dogodine ćemo sve okrenuti, a da li ćemo smanjiti broj sekcija, manifestacija ili nešto drugo, videćemo – dodaje Kata Kuntić.

T .D.

NEIZVESNOST

- Od kada je postao KUD „Bunjevka“, osnova cele priče su nam mladi. Njima nije smetalo što se kod nas forsira bunjevačka ikavica, zainteresovani su, ali mladima se mora pružiti neko zadovoljstvo, a to će biti sve teže, jer za godinu-dve dana nijedna sekcija neće moći da radi ukoliko nema stručnog rukovodioca. Mi moramo našu decu slati ili na seminare ili u određene škole i mislim da za to nema uslove nijedno manje društvo. Da li će se društva gasiti ili pretvarati u organizacije jednog tipa to ne znamo, ali je sigurno da ćemo tada izgubiti mlade. Talentovanih imamo, ali novca nema dovoljno da se plate stručni rukovodioci – smatra Kata Kuntić.

SIMBOL NAJVEĆEG KATOLIČKOG SVECA

BOŽIĆNJAK

Desetak žena iz KUD „Ravnica“ u Maloj Bosni, organizovano su pripravljale božićnjak na starovinski način i tim povodom napravile izložbu.

Bliži se kraj godine a stiže jedan od najveći katolički svetaca - Božić. Obilužje Božića je svakako božićnjak, u narodu zvan - veliki pleten kolač. Za čitaoce „Bunjevački novina“ opisaćemo kako se pravi taj lipi ukras ispod grane.

Bili smo u gostima Sekciji žena koja radi pri KUD „Ravnica“ u Maloj Bosni. Imadu 30 članova, sastaju se jedared nediljno i bave se pomalo zaboravljenim rukotvorinama. Heklaju se čipke, šlinga bili šling, štrika se, šaradu se jaja, razminjivaju recepti i pripovida se o običajima vezanim za svece i Bunjevce.

U kući Mace Bošnjak tog novembarskog poslipodneva okupilo se desetak žena da pokažu umeće u pravljenju božićnjaka i ukrasa. Za tisto božićnjaka triba litra mlika, 1 kvas, 2 kašike šećera, ½ kašike soli. Oštro brašno triba prosijat u naćve, poželjno je da bude ugrijano. Zakuva se tvrđe tisto i kad naraste mož ga još jedared prikuvat s malo masla. Božićnjak se pravi iz sedam dilova, manja lepanja se metne za dno, jedan veći gomboc od tista se ondak metne i posli se pokrije skroz većom lepanjom. To se tumači ko Otac i Sin i Duh sveti. Posli se uplete pletenica od dva dulja komada tista i obavije oko kolača i tako spoje tri božanske osobe. Odozgor, od dva komada tista, napravi se križ zasičen na krajevima.

Peć se žari s tri snopa ogrizina, vatra se pribaciva s jedne strane na drugu posli svako polak snopa položeni ogrizina. Razgrne se žerava po cilom ložištu, a ondak se sva žerava pogura u vr peći. Mokrom metlom se smete gar i pomoću krušne lopate metne se kolač u peć i zatvore se vrata.

Za to vrime spremaju se ukrasi. Oni se zakuvavaju od mekanog brašna s vodom, metne se soli. Tisto mora biti tvrdo zakuvano i mož metnit jedno jaje da budne tisto žuto, izradi se do sjaja. Ima kad se ukrasi peku zajedno s kolačom. Za tu umitnost triba daska, nož, palidrvca, oklagija i tušta, tušta spretnosti i mašte. Kazle su nam žene da se sve životinje sa salaša prave osim kera (viran je) i konja (ohol je). Divica Marija ga je zamolila da je odnese da se porodi, konj je odgovorijo da oće čim se napase. Tako kaže legenda. Figurice se naprave (ovce, svinji, kokoši), namažu se biljancetom da budu sjajnije i peku u lerni. Ima ko ji poslaže na kolutove krumpira i tako se suše (peku). Odozdol budnu mekane i lako se mogu nabost na palidrvce od šibice i ondak se meću na božićnjak. Pet ruža se napravi za pet Isusovi rana, tice se prave zato što su one začeprkale trag Mariji i Josipu kad su sa Isusom očli u Egipat.

Užarena peć

Anica Dević

Marija Matković

Maca Bošnjak je pravila figurice s majkom još kad je bila mala - svega pet godina, a božićnjake onda kad se udala. Sad svake godine napravi bar 15 i pokloni rodbini i prijateljima. Ivana Čakić ima 17 godina i već pravi ukrase i izlaže. Ona je dokaz da će mladi nastavit tradiciju. Božićnjake i ukrase pravile su još i Matija Horvacki, Marija Matković – Dežina, Marija Matković, Đurđinka Nosković, Klara Kujundžić, Viktorija Merković, Janja Tumbas, Anica Dević i Jelica Matković.

Mala Bosna ima 1.300 stanovnika u 450 kuća, a ovo je dokaz da se i u maloj sridini mož lipo družit i zabavljat.

Marija Horvat

Priprema: Snježana Luetić Vujić

KRALJICA VEČERI

U ovim pretpraznič̌nim danima glavno pitanje pripadnica ženskog pola je – šta obuć́i i kako izgledati u najludoj noć́i.

Ako zavirite u svoj dragi orman, možete da konstatujete samo to da su se stare zalihe već istanjile, mnoge kombinacije su ponovljene i ne može se stalno ići u isto društvo u istoj maloj crnoj haljini. Neki delovi odeće su već i izašli iz mode. Stara priča!

Ako ste se već i odlučili da odete u kupovinu i odvojili određenu sumu novca za to, odmah ćete shvatiti sledeće-ona super haljina koja vam se mnogo svidela je ultra skupa, gužve po gradu su nepodnošljive ili su ostali samo mali i probrani modeli.

I opet ste na početku!

Cinično zvuče i saveti u stilu kako malim trikovima možete ponoviti staru haljinu, te da su vam najvažniji osmeh na licu i dobro raspoloženje.

Umesto toga, možete prelistati neki strani časopis i videti kako veliki modni kreatori uz pomoć čipke, tila, voala, somota, traka i mašni daju doprinos novogodišnjem slavlju. Još ako i sami umete da šijete, cela stvar je rešena. Bitno je biti originalan.

Ukoliko niste baš vični igli i koncu i nemate baš nikakvu ideju, probajte još jednom sa šopingom. Ako ni to ne uspe, neka uskoči u pomoć najbolja prijateljica i pozajmi vam baš onu haljinu koja vam se tako mnogo svidela.

Ako želite da na svečanu večeru unesete bljesak pršteće energije, izaberite boje neukrotive lave-magnetnu moć toplih metala. Ako volite hladnije tonove, pokušajte barem na trenutak da zaboravite srebro i prihvatite sjaj toplih metala, posebno zamamnog zlata.

Osmeh i dobro raspoloženje ipak zadržite!

TRADICIJA U KUHINJI

Marija Godar iz Bajmoka preporučuje:

Za Badnje veče:

Na sto se pre svega stave orasi, med, jabuke i beli luk. To se pre badnje večere jede sa pletenim kolačom tokom dana.

Badnja večera

POSNA SUPA OD PASULJA

Za četiri porcije je potrebno: pola kilograma pasulja, 2-3 šargarepe, 2-3 peršuna, dva-tri čena belog luka i glavica crnog luka. Jedan manji paštrnak koji supi daje poseban ukus.

Priprema: Pasulj obariti, zatim ga staviti da se kuva u dosta vode. Tome dodati iseckanu šargarepu, peršun i paštrnak, beli i crni luk. Kuvati na laganoj vatri dok se pasulj ne skuva. Supu služiti toplu sa svim povrćem i pasuljom bez začina.

PASULJ

Iz supe procediti određenu količinu pasulja, ne sav. Izdvojiti ga u posebnu posudu i napraviti zaprška od margarina, dva-tri čena sitno iseckanog belog luka, jedne kašike brašna i jedne kašike crvene paprike.

Kada je zaprška gotova dodati je pasulju i dobro promešati. Pasulj se služi uz ribu.

RIBA

Priprema: Ribu očistiti i iseći na tanke kriške. Posoliti je, uvaljati u brašno u koje se doda malo crvene paprike i peći na vrelom ulju.

Božićna užna

Za Božić se priprema pečena ćurka ili patka, šta ko ima, supa od stare koke (da bude žuta), pirinač, sos od višanja ili paradajza.

PEČENA ĆURKA

Potrebno je: Jedna manja ćurka ili patka, mast, so. Za punjenje: iznutrice (džigerica, želudac), belo meso, crni luk, vegeta, hleb.

Priprema: Posoljenu ćurku ili patku staviti da se peče na dosta masti u lerni. Iznutrice i belo meso sitno isecckati i dinstati na masti. Kada masa porumeni dodati joj sitno iseckanu veću glavicu crnog luka, pa dinstati dok luk ne omekša. Kada je smesa izdinstana u nju naseckati 1-2 kriške hleba i staviti dva-tri jajeta da se masa sjedini. Sve to izmešati, dodati vegete po ukusu i sa tom smesom napuniti ćurku ili patku.

Ćurka se prvo peče sat vremena a nakon toga puni. Tokom pečenja zalivaš je vodom da bude rumena. Ukoliko se peče patka, ona je dovoljno masna da se ne podliva.

SUPA OD STARE KOKE

Najbolja i najžuća praznična supa je od stare koke. Potrebno je koku istranžirati, lonac naliti vodom, u njega staviti koku i ostaviti da se kuva na tihoj vatri.

U supu dodati šargarepe, peršuna, celera, paštrnjaka i glavicu crnog luka. Pri kraju sitno iseckan peršunov list. Kada postane žuta i bistra supa je gotova.

PIRINAČ

Najukusniji pirinač koji se služi uz kuvano meso iz supe kuva se u supi od stare koke.

U šerpu staviti šolju pirinča i naliti ga supom. Ostaviti da se tiho kuva na kraju šporeta bez mešanja, jer se tako ne raspadne.

SOS OD VIŠANJA

Uz Božićnu pečenicu pravi se sos od paradajza ili višanja. Napravi se zapršak od 1-2 kašike brašna i masti, u to se doda prvo sok od višanja, a zatim i višnje. Doda se šećer, so i vegeta po ukusu i kuva dok se sos ne zgusne.

Ukoliko hoćete da sos bude slađi, stavite više šećera.

Nakon božićnog ručka služe se kolači; listići, prisnac, bundevara, fanki.

„SRIĆAN BOŽIĆ I NOVA 2007. GODINA“

Priprema: Livija Tričko - Stantić

PRIČAMO SA ZORANOM IVANOVIĆEM, TRENEROM ŽENSKOG GIMNASTIČKOG KLUBA PARTIZAN

NEKADA I SAD

- Nekada, sada je to vreme davno iza nas, izlasci su bili ograničeni i nije bilo žurki do pet-šest ujutro. Tada je bila bitna škola i sport. Tada su se pojavile prve diskoteke, svirke, ali samo subotom. Mladi nisu izlazili u kafane, to je bilo mesto za starije. Sada su sve generacije pomešane i svaki dan se može naći razlog i mesto za slavlje. Sam odgoj dece je bio drugačiji. Roditelji i treneri, znači stariji, cenili su se. Postojala je neka vrsta respekta. Sada je doba kompjutera, video igrica, motorika dece se svela na nulu, nema pokretnosti, organizam „atrofira“, granice čoveka su pomerene gore, a sposobnosti idu dole – počinje priču Zoran Ivanović, trener ženskog gimnastičkog kluba Partizan.

Svi mišići u akciji

- Ono što je dobro, što se nije promenilo, jeste detetova želja za pokretom, ono uvek želi da trčkara, da nešto radi, retko miruje. Gimnastika je za to dobra jer upravo ta mala deca ovde mogu sve da probaju što se sporta tiče, svaki mišić da aktiviraju. Sa gimnastikom se počinje rano, već u vrtiću. Postizanje rezultata je nešto drugo. Nikada ne bih voleo da dođem u situaciju da iole stavljam te dve stvari zajedno. Prvenstveno treba detetu pružiti bit tog sporta i tek onda, ako ono želi da postiže rezultate, da to i ostvari. Rad u sali je sada mnogo bezbedniji, ali i onda uvek treba biti na velikom oprezu.

Među najboljima u državi

- Svetski standardi u gimnastici zahtevaju mnogo. Što se opreme tiče mi smo skromni. Trebalo bi da imamo više sprava, a mi se snalazimo sa onim što imamo. Ipak i pored svega navedenog, mi smo među najboljima u državi. Za postizanje boljih rezltata i savladavanje novih elemenata, svake godine odlazimo u Mađarsku u Bekeščabu, gde savladamo novi element. Kasnije ga možemo kod nas vežbati i pokazati ostalim devojčicama kako se to radi.

- Što se tiče najmlađeg naraštaja, nedavno smo na takmičenju pionirskih škola Vojvodine osvojili titulu prvaka i tako slavili zlatnu medalju po petnaesti put (15 GODINA ZAREDOM!).

Koja fizička konstitucija je poželjna za devojčice koje žele da se takmiče?

- U ženskoj gimnastici sve mora biti na svom mestu. Gimnastičarka mora da ima jake noge, fantastičnu razgibanost, jake trbušne i leđne mišiće, jake ruke i rameni pojas, dobru skočnost, okretnost, brzinu, smisao za ravnotežu, orijentaciju u prostoru i istančan osećaj za muziku i ritam.

Koji su najbolji rezultati do sada?

- Ivana Ivanović je 1993, 1994. i 1999. bila seniorska prvakinja Jugoslavije u višeboju. Ivanka Stantić je takođe 1995. bila prvakinja Jugoslavije u višeboju. One su prve prvakinje u istoriji subotičke ženske gimnastike, jer u višeboju dotad Partizan nije postigao takav rezultat.

Zoran Ivanović u mladosti

Koliko traje gimnastička karijera?

- Ulaskom u pubertet neke devojčice ovaj sport doživljavaju drugačije, menja se telo, dolazi do kompletnog bujanja, devojčica ne može da prati svoje telo. Tu sada dolazi onaj momenat - sa drugim sportovima se znatno kasnije počinje, a mi krećemo sa 3 godine. One se sa 7 godina već uveliko takmiče, sa 12 - 13 godina su u nekoj dobi gimnastičke zrelosti. Sa 15-16 godina su već seniorke. Kvalitetni vrhunski sportski vek traje otprilike od 10-te do 14-te godine, a ove vežbačice se uklapaju u to upravo posle puberteta. Da bi ostali u ovom sportu i da bi bili uspešan takmičar, vi morate imati i vremena. Treninzi traju po 2,5 sata pre podne i još 2 sata u večernjim časovima.

Roditeljski pritisci

- Nekada i drugi faktori utiču na raniji prekid bavljenja gimnastikom, jer, naravno, nisu svi rođeni da sve znaju najbolje. Nekada su roditelji bili sretni jer im dete trenira kod dobrog trenera. Sada, u najvećem broju slučajeva, roditelji su mnogo više zainteresovani za postizanje rezultata nego deca. Oni u svojoj mladosti nisu postigli nešto i sada vide način da putem svog deteta to isprave. Tada dolazi do onoga: «Mama, nemoj me tako jako grliti, ugušićeš me». Kada devojčici njene sposobnosti ne dozvoljavaju više (iako je u mladosti postizala dobre rezultate), dolazi do jednog bolnog saznanja. Trener to mora saopštiti roditeljima - da će devojčica trenutni program privesti kraju, a novi neće uspeti da savlada. To često zna da zaboli. Međutim, gimnastika je bazični sport, i treneri drugih sportova jedva čekaju da im bivše gimnastičarke dođu. To je zbog toga što one imaju dobre dispozicije, samo treba odabrati pravi sport.

Devojčice su podeljene u grupe: takmičarska, predtakmičarska i razvojna grupa, sa kojom i počinjemo. U razvojnoj gimnastici, kao što i pretpostavljate, razvijaju se i stiču sve motoričke funkcije, brzina, snaga, okretnost, spretnost. Iz te široke baze pokušavamo da one devojčice koje imaju najviše pozitivnih pokazatelja

usmerimo u takmičarsku gimnastiku. Treninzi su za predškolski uzrast od 3 do 6 godina utorkom i četvrtkom od 16 do 17 časova, za razvojnu gimnastiku, predškolskog uzrasta utorkom i četvrtkom prepodne od 10 do 11 i poslepodne od 15 do 16 časova.

Zbog lepšeg izgleda

Otkuda interesovanje dece za gimnastiku?

- Većina dolazi da bi lepo izgledala, da dobiju bolje ocene iz fizičkog ili ih je lekar uputio kod nas. Neke se bave drugim sportom, pa im je gimnastika potrebna kao dopuna. Neki dolaze rekreativno, nije im važna medalja, one vole da vežbaju da nauče neki element. Jednom ili dva puta godišnje izdvajamo 5 do 7 devojčica koje dolaze u selektivnu grupu koja radi 3 puta nedeljno posebno sa trenerom u određenim terminima. Posle selektivne grupe dolaze takmičarske grupe pionirske škole Srbije. One u svojoj 6-7 godini izlaze u tri selekcije.

Kakva je takmičarska grupa ove godine?

- U ovoj generaciji imamo tri vežbačice na koje trenutno najviše računamo: Staša Naumović, Marijana Parać i Sofija Ardalović, devojčicu sa neslućenim sposobnostima. Ima izuzetno visok nivo motorike, jako je razgibna, što je u gimnastici bitno, poseduje natprirodnu snagu za taj uzrast. Ima nekih stvari u ponašanju koje će morati da koriguje ako bi želela da vremenom postane jedna vrhunska gimnastičarka. Ali ona je još mala, tako da ćemo zajedničkim snagama to rešiti, jer „vreme radi za nju".

Sem Vas, ko sačinjava stručni tim Partizana?

- U timu je trener Nada Drakulić, koja mi je više nego desna ruka. Ona ima završenu višu školu - viši trener. Ponosan sam što mogu reći da je od prošle godine postala selektor reprezentacije Srbije u ženskoj sportskoj gimnastici za sve uzraste - od pionirskih do seniorskih selekcija. Ona je ujedno i međunarodna sutkinja. U klubu pored nje imamo i dve savezne sutkinje, bivše istaknute vežbačice Aleksandru Ninković i Natašu Matković.

Nešto malo o sebi

ZORAN IVANOVIĆ ne samo da je školovani trener, već se i sam nekada aktivno bavio gimnastikom i to uspešno. On je među poslednjima koji je uspeo svojim talentom i trudom da ode na Olimpijadu, koja je san mnogih sportista. Gimnastikom se počeo baviti 1961. godine. Do tada nije ni znao da ona i postoji kao sport. U školi na času fizičkog nastavnik Lajčo Vojnić je video njegove mogućnosti i poslao ga na gimnastiku kod Stevana Stantića zvanog Cuncika.

- Sećam se da sam sa 12,5 godina u grupi bio najmlađi i moram priznati najgori. Služio sam za donošenje magnezijuma i ostalog. Strahovito sam bio uporan i poslušan. Bio sam ponosan kada se trener obradovao da sam ga poslušao i dobro uradio. Vremenom sam počeo da ih sustižem, jednoga dana susrele su nam se krivulje, a to je upravo bilo odskočna daska za mene. Za njih je bilo poražavajuće da neko ko je mlađi od njih bude u istom rangu. Tako sam 1967. godine u Leskovcu postao juniorski prvak države, 1969. seniorski prvak države u konkurenciji „članovi", 1970. dospeo sam u seniorsku reprezentaciju, za koju sam nastupao 48 puta sve do 1978. kada sam završio karijeru.

I to nije sve - 1975. i 1977. godine bio je seniorski prvak, učestvovao je na 8 seniorskih Balkanskih šampionata i najveći uspeh je postigao 1972. u Haskovu, u Bugarskoj kao vicešampion Balkana na razboju. Učesnik je Mediteranskih igara 1971. u Izmiru kada su ekino osvojili zlatnu medalju a 1974. u Alžiru su bili treći. Učestvovao je na tri Evropska prvenstva, na Svetskom prvenstvu u Ljubljani je bio rezerva, a u Varni 1974. je već bio standardni vežbač. 1972. bio je član reprezentacije na Olimpijskim igrama u Minhenu i od tada pa na ovamo nije bilo nijednog gimnastičara koji je išao na ovo značajno takmičenje. Godine 1971. je bio sportista grada Subotice, a 1975. proglašen za sportistu godine Jugoslavije u konkurenciji gimnastičara.

- Planirao sam da i posle završene takmičarske karijere i dalje ostanem u „vodama" gimnastike. Završio sam Fakultet fizičke kulture u Nišu, i stručno se usavršavao u dva navrata po mesec dana u Rusiji u CSK i Dinamo, gde sam i „ispekao ovaj zanat". Profesionalno sam 1975. počeo raditi sa dečacima i imali smo dobre rezultate: bili smo pionirski i juniorski prvaci države Jugoslavije. Iz tog perioda bih izdvojio braću Nimčević, Gabora Jo, Zorana Veselinovića, braću Đerfi, Ivana Jakovčevića i Roberta Križanovića. Đuro Nimčević i Ivan Jakovčević su nosioci bronzanih medalja na juniorskim, Balkanskim šampionatima i višestruki članovi juniorske reprezentacije Jugoslavije. Bio sam i selektor u muškoj i ženskoj gimnastici i selektor juniorske i seniorske reprezentacije. Bio sam i sportski direktor u muškoj i ženskoj sportskoj gimnastici u Jugoslaviji. Ujedno sam i međunarodni sudija.

Za vreme najboljih dana fudbalskog kluba Spartak, kada su igrali Kup sa Partizanom i bili peti na tabeli, upravo je on bio kondicioni trener. Devedesetih godina odlazi u ženski gimnastički klub Partizan gde od tada radi zajedno sa Nadom Drakulić. Imao je sreću, jer je odmah prva generacija bila kvalitetna i postigli su dobre rezultate koji do danas nisu prevaziđeni. Iz tog perioda do sada možemo istaći Bojanu Kovačević, Ivanku Stantić, Ivanu Ivanović, Izabelu Kulhanek, Aleksandru Ninković, Natašu Matković. Bile su višestruke prvakinje od pionirskih do seniorskih kategorija, članice juniorskih reprezentacija na Balkanskim šampionatima. Kada su bile na vrhuncu svojih tehnika, zbog sankcija se nisu mogle pojavljivati na inostranoj sceni i većim takmičenjima.

POSEDNIK I EKONOM, POSLANIK VELIKE NARODNE SKUPŠTINE,PREDSEDNIK BUNJEVAČKO – ŠOKAČKE STRANKE, PREDSEDNIK BUNJEVAČKOG KOLA I NARODNI POSLANIK

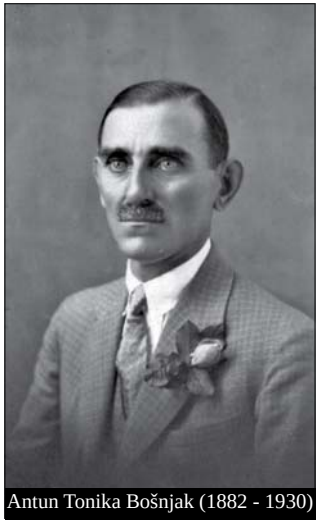
ANTUN TONIKA BOŠNJAK

U vreme pre Prvog svetskog rata, Antun Tonika Bošnjak bio je jedan od najistaknutijih Bunjevaca u Somboru i okolini. U sudbonosnim novembarskim zbivanjima 1918. godine, učestvovao je «u prvim redovima« u borbi protiv mađarizacije, a nakon prisajedinjenja Bačke, Baranje i Banata Kraljevini SHS, bio je ugledni društveno – politički radnik i okružni poslanik

Antun Tonika Bošnjak (1882 – 1930), istaknuti prvak bunjevačkog življa Sombora i okoline pre Prvog svetskog rata, rođen je na salašu kod Kljajićevačkog puta. Potiče iz imućne i ugledne bunjevačke ratarske familije u kojoj su se od davnina čuvale i negovale nacionalne tradicije. Pripadao je generaciji naprednih Bunjevaca, koji su svojom nacionalnom sveščću, odlučnošću i upornošću, a nadasve smelošću, doprineli da se Bunjevci za vreme vladavine Austrougarske monarhije očuvaju od mađarizacije, kojoj su se, kao i njihova braća Srbi, protivili svim svojim bićem.

Kao posednik i istaknuti ekonom, Tonika, kako su ga od milja zvali, imao je ogroman uticaj na salašarski život Sombora i njegove uže i dalje okoline i samim tim bio je predodređen da ga, sa punim pravom, predstavlja u nadasve burnom političkom životu toga doba. Svim srcem i sa velikom odlučnošću borio se protiv odnarođivanja pojedinih građana bunjevačke nacionalnosti, a u prvom redu intelektualaca koji su dali pečat burnim dešavanjima na tlu Vojvodine. Učestvovao je u svim akcijama koje su imale za cilj propagiranje bratstva i jedinstva Bunjevaca i Srba.

U sudbonosnim danima na tlu Vojvodine, kada je 5. novembra 1918. godine zasedao Zbor narodnog veća Srba i Bunjevaca, u dvorišnom delu županijskog zdanja, bilo je i određenih zakulisnih igara, po kojima se Antun Bošnjak optuživao da je hteo osnovati samostalno Bunjevačko veće, koje bi podržavalo vladu Mihalja Karoljija. Ali, ta politička intriga je u samom temelju sasečena. Bošnjak je bio izabran za potpredsednika veća, kao raniji član mesnog narodnog veća Srba i Bunjevaca osnovanog 5. novembra 1918. u Somboru. Izabran je, takođe, i za delegata Sombora na zasedanju Velike narodne skupštine u Novom Sadu, koja je održana 25. novembra 1918. godine. Od 18 somborskih izaslanika bilo je 11 Srba i sedam Bunjevaca. Na Skupštini je doneta istorijska odluka o raskidu državnopravnih odnosa sa Mađarskom, odnosno o otcepljenju Banata, Bačke i Baranje i njihovom prisajedinjenju Kraljevini SHS.

Antun Tonika Bošnjak (1882 - 1930)

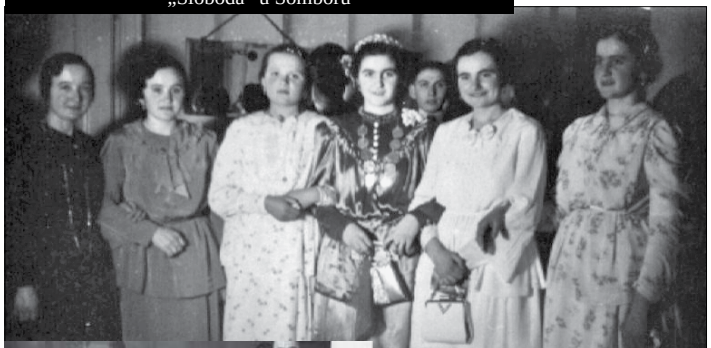

Vršidba u Gradini - 1937. g.

Ulaskom srpske vojske u Novi Sad, 9. novembra, a potom i u Sombor, 13. novembra, kada je na že-

Bunjevačka prela u starom zdanju hotela „Sloboda“ u Somboru

Bunjevačka prela u starom zdanju hotela „Sloboda“ u Somboru

lezničkoj stanici negde pred ponoć stigla kompozicija sa srpskom vojskom i iz voza izašao dobrovoljac- narednik Marko Benja, somborski Bunjevac, u prostorijama tadašnje Gradske kuće, tadašnji gradonačelnik Sombora predao je grad Sombor novim vlastima – vojsci, a ova je uskoro svoje upravne prerogative prenela na Srpsko-bunjevačko nacionalno veće.

Nakon stvaranja zajedničke države, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Tonika Bošnjak je igrao zapaženu ulogu u političkom životu somborskih Bunjevaca koji su, u svojoj novoj domovini, dobili krila. Među najistaknutijim je članovima Bunjevačko – šokačke stranke, osnovane 1920. godine, koja je prilikom izbora poslanika za Ustavotvornu skupštinu isticala svoje kandidate u somborskom izbornom okrugu. Stranka je dobila svog predstavnika u liku sveštenika Miroljuba Ante Evetovića, pesnika iz Bača. Međutim, nakon njegove prerane smrti, njegovu dužnost je ubrzo preuzeo Bošnjak, koji je nakon toga više puta bio biran za okružnog poslanika.

Antun Tonika Bošnjak je jedan od osnivača Bunjevačkog kola, društvene organizacije osnovane tri godine nakon oslobođenja, 6. oktobra 1921. godine. Prema statutarnim odredbama, Bunjevačko kolo je imalo za zadatak da kod svojih članova širi prosvetu, kulturu i nacionalnu svest, a nije imalo bilo kakav politički karakter ili prizvuk. Nedugo potom, Bošnjak je bio izabran za njegovog prvog predsednika. Međutim, zbog bolesti (TBC), vrlo brzo se povlači iz javnog života Sombora. Nakon smrti supruge Marije i nakon što mu je sin Ferenc tragično okončao život, i Antun Tonika Bošnjak umire u Somboru 1930. godine.

Milorad Blažić

BUNJEVCI U SOKOLSKOM POKRETU SUBOTICE IZMEĐU DVA RATA

ZA JUGOSLAVIJU I JUGOSLOVENSTVO

Iako se dugo pogrešno verovalo da je predratni «Soko» bila «monarhistička», «poluvojna», «velikosrpska», pa i «pročetnička» organizacija, poznati sportisti iz tog vremena, Josip Kejo Kujundžić, Antun Katančić, Blaško Sudarević i Gustika Peić, listom su demantovali takva mišljenja.

Generacije rođene u socijalističkoj Jugoslaviji gotovo decenijama nisu ništa mogle detaljnije i objektivnije saznati o Sokolskom pokretu, iako mnogi u porodičnim albumima imaju fotografije predaka u neobičnim uniformama i crvenom sokolskom kapom s perom na glavi. Nekadašnji «Soko» čak nije bilo preporučljivo previše pominjati, jer je svaka kvalifikacija o njemu počinjala i završavala se pridevom «velikosrpska». Naši sagovornici koji to u potpunosti negiraju, na žalost, više nisu među živima, ali su njihove izjave ostale zabeležene i na njih ćemo se pozvati u ovom kratkom tekstu.

Sokolski dom (gore), sokolska parada (dole)

- Nikada nije bilo takve organizacije kao što je «Soko», i sve što se govorilo o njoj posle rata nije tačno - pričao je proslavljeni gimnastičarski as Josip Kejo Kujundžić. - Mi smo tamo imali Bunjevaca, Mađara, Nemaca, Slovaka, ali nismo ni znali ko je ko, niti nas je interesovalo, mi smo voleli sport, druženje, prijateljstva koja su se stvarala. Oslovljavali smo se sa «brate» i «sestro», i svi smo jedno drugom govorili «ti», bez obzira na godine i položaj, što smatram da je bio jedan visok stepen istinske demokratije.

I drugi istaknuti sportisti koji su bili aktivni pre i posle Drugog svetskog rata, kao Antun Katančić, tvrdili su da je sokolstvo učilo toleranciji i da nije bilo nikakvih nacionalnih razlika, pa ni takozvanih «velikosrpskih» težnji, jer je «Soko» bio u potpunosti okrenut – jugoslovenstvu.

- Mi smo svi živeli za jugoslovensku ideju, i to se potvrdilo u narodnooslobodilačkoj borbi, kada je gotovo kompletna sokolska organizacija stupila u partizanske redove, a veliki broj dao svoje živote za slobodu - rekao je takođe poznati predratni sportista Blaško Sudarević, napominjući da je «Soko» u Kraljevini Jugoslaviji odbijao svaku pomisao da bude bilo šta drugo osim telovežbačka organizacija.

- Sve do okupacije 1941. godine nije bilo nikakvih međunacionalnih problema niti trvenja, a «Soko» smo voleli zbog sporta, takmičenja, druženja koja su organizovana i u kojima smo svi uživali, bez obzira na nacionalnost - isticao je nekada poznati rvač, Gustika Peić. - Kakvi četnici, kakva «četnička» organizacija, nisam ni znao dotle za tako nešto.

Kada se pogledaju imena Subotičana koji su posle priključenja Subotice Kraljevini Jugoslaviji najviše dali Sokolskom pokretu, stiče se utisak da su to najvećim delom bili upravo Bunjevci, počev od dr Babijana Malagurskog, jednog od pokretača sokolstva u našem gradu, koji je o svom trošku kupio sve potrebne sprave za vežbače. Tu je bio prvi starešina, dr Franjo Skenderović, podstarešina Antun Bešlić, dr Joso Prćić, podnačelnik grada, Time Vojnić Tunić, a vatreni «sokolaši» bili su i dr Mirko Ivković Ivandekić i njegov brat inženjer Ivan Ivković Ivandekić, i mnogi drugi. Svi oni svakako zaslužuju da jednog dana njihovi potomci, kroz jedno obimnije istraživanje, saznaju pravu istinu o svojim precima.

M.Radojčin

Piše: dr Andrija Peić

KONTAMINACIJA – ZAGAĐENJE ZEMLJIŠTA I BILJAKA GASOVIMA, TEŠKIM METALIMA I SABIJANJEM

Cilj poljoprivredne proizvodnje je da se u dovoljnim količinama obezbidi zdrava hrana. Zemljište predstavlja osnovu poljoprivredne proizvodnje i uslov opstanka živog svita na planeti. Obrazuje se uticajem klime i organskog svita na matični supstrat tokom niza godina. Međutim, formirano zemljište izloženo je nizu zagađivača koji utiču na količinu prinosa, a posebno na kvalitet proizvoda.

Uticaj gasova

U industrijskom regionu, posebno putem hemijske industrije, što je kod nas slučaj, u zemljišta mogu dospit značajne količine sulfitne i sulfatne kiseline koje smanjuju pH vrednost zemljišta do te mire da mož doć do odumiranja korisni mikroorganizama, ko i povećanja kiselosti zemljišta uslid čega dolazi do sušenja biljaka.

Padavinama mož da dospije u zemljište do 90 kg sumpora godišnje po ha, pa čak i više. Ukoliko su te količine iznad praga štetnosti, dolazi do propadanja biljaka.

Sagorivanjem nafte i uglja raste količina neorganski azotni i ugljeni jedinjenja, te ukoliko je koncentracija veća, dolazi do oštećenja biljaka u vegetaciji i do zakiseljavanja zemljišta.

Uticaj teški metala

Teški metali zagađuju zemljište i biljke iz vazduha. Blizo autoputeva i veliki gradova učestalo je nakupljanje olova, kadmijuma, bakra i drugi teški metala u zemljištu. Glavni izvor olova je gorivo u vozilima, a kadmijum se oslobađa prilikom trošenja guma.

Mirenjima je utvrđeno da se na udaljenosti od 50 metara od autoputeva, di dnevno prolazi deset hiljada vozila, koncentracija olova u zemljištu povećava godišnje za 3 mg u kg, znači za 50 godina 100 do 200 mg u kg zemljišta. Ovo prilazi dozvoljeni sadržaj od 100 mg u kg zemljišta.

Fototoksičnost teški metala u zemljištu zavisi od tipa zemljišta. Na piskovitim zemljištima biljke lako usvajaju teške metale, dok glinovita i humusna zemljišta đubrena organskim đubrivima umanjuju usvajanje teški metala.

Najozbiljniji zagađivači zemljišta teškim metalima su rafinerije i topionice, di zagađenje mož da dospije i oko 60 km od izvora.

Na sriću, vojvođanska zemljišta nisu zagađena teškim metalima.

Sadržaj teški metala u zemljištu Vojvodine (Ubavić – Bogdanović)

Elemenat	Sred.vrid.za 1600 uzoraka mg/kg	Sektor privatni mg/kg	Sektor društveni mg/kg	Dozvoljeni sadržaj mg/kg	Najniže i najviše vridnosti mg/kg
Olovo	14,81	14,81	15,55	100	3,6 – 82,5
Živa	0,0ll	0,0ll	0,012	2	0,010 - 0,054
Arsen	2,19	2,16	2,27	20	0,30 - 13
Hrom	2,41	2,25	2,50	100	0,40 - 25,50
Bakar	10,82	11,74	10,90	100	1,30 - 252,10
Cink	10,62	11,19	10,45	300	1,25 - 182,50
Bor	3,48	3,65	3,30	25	0,00 - 15,90

Iz tabele vidimo da je sadržaj bakra (kod tri uzorka) iznad dozvoljenog nivoa, a utvrđen je u vinogradima di se bakarsulfat dugo koristio u zaštiti vinove loze. Iako je sadržaj teški metala u zemljištima Vojvodine varijabilan, kreće se ispod dozvoljene granice.

Uticaj prašine

Emisija prašine najčešće se odvija pri transportu rasutog materijala kad se vitrom nošena prašina rasprostire po okolnom zemljištu.

U okolini cementara dolazi do povećanog sadržaja kalcijuma, magnezijuma i kalijuma, što povećava pH vrednost zemljišta i utiče na usvajanje hranljivi elemenata i njevo nagomilavanje u zemljištu. Fabrike fosforni mineralni đubriva povećavaju sadržaj teški metala, arsena, kadmijuma i fluora u okolnom zemljištu. Uvećane količine teški metala iz zemljišta dospivaju u biljke koje u lancu ishrane štetno utiču na zdravlje ljudi.

Uticaj organske materije

Poseban problem kod zagađenja zemljišta pridstavljaju otpaci organskog porikla podložni razlaganju. Potiču iz prihrambene industrije, klanica, mlikara, prirade voća i povrća, tu je i tečni stajnjak i otpaci poljoprivredni kultura. Pri razlaganju odvajaju se znatne količine gasova i drugi materija koje štetno utiču na razvoj biljaka.

Sa ekološkog stanovišta veći problem pridstavljaju organski ostaci kože, gume, tekstila i hartije, jel se teško razlažu i duže ostaju u zemljištu.

U okolini urbani sridina komunalni otpaci i komunalni mulj posli pročišćavanja otpadni voda sadrže teške metale (u Subotici hrom i kadmijum), i ukoliko se koriste za đubrenje dolazi do zagađenja zemljišta.

Plastika pridstavlja problem, a u budućnosti će još više, jel se koristi ko ambalaža za pesticide, a posli upotribe se obično ostavlja u zemljištu. Mikroorganizmi je ne razlažu, pa zemljište ostaje kontaminirano pesticidima i otežano za obradu.

Sve tehnologije koje daju veliku količinu otpada pridstavljaju potencijalne zagađivače zemljišta jel se dio otpada nađe i rasturi po zemljištu.

Uticaj sabijanja zemljišta

Zavisno od tog čime se obrađiva zemljište i sa koliko prohoda, dolazi do sabijanja. Time se narušava struktura i vodno-vazdušni režim zemljišta, od čega zavise i prinosi.

Sadržaj kiseonika u zemljištu kreće se do 20% od zemljišnog vazduha. Za pravilan rast i razviće biljaka u zemljištu triba da se nalazi više od 10% kiseonika. Kad sadržaj ovog elementa padne ispod 10% u zemljišnom vazduhu, usporen je rast biljaka, a ukoliko padne na 2%, staje rast i razvoj.

Najveće zahtive za kvalitetom zemljišta ima šećerna ripa, što je razumljivo, jel šećerna ripa najveći dio prinosa formira ispod površine zemlje. Zato struktura zemljišta i njena stabilnost imaju velik značaj, jel triba da omoguće pravilan razvoj korena. Optimalni kapacitet zemljišta za vazduh je oko 25% volumni, a odnos vode i vazduha triba da je 1:1.

Kukuruz zahtiva zemljišta koja sadrže velike količine vode, al da su istovrimeno dobro aerisana. Računa se da bi korenov sistem tribo da bude obezbiđen s 1,3 mg kiseonika za 1 gr sintetisane suve materije da bi obezbidio optimalan prinos. Zbijena zemljišta ne obezbiđuju dovoljno aeracije i nesmetan razvoj korena.

Suncokret ima velike zahtive za aeracijom zemljišta jel ukoliko je zemljište prizasićeno vodom, koren izlazi na površinu da bi se obezbidio kiseonikom.

Uticaj sabijenosti zemljišta na prinos kukuruza - (1982-1986), R. Nikolić i dr.

Varijanta	Prinos zrna kukuruza kg/ha 1982.	1983.	1984.	1985.	1986.
Negaženo	9562	9161	8945	10354	8209
Gaženo	9041	8911	8124	9193	7522

Soja svoje potribe u azotu obezbiđuje azotofiksacijom. Za dobru azotofiksaciju zemljište triba da je strukturno i dobro aerisano.

Koliko se smanjivaju prinosi pri sabijanju zemljišta, zavisi od gaženja pogonskim i priključnim mašinama. Kod korišćenja guseničara u jednom prohodu prinos se smanjiva za 3,7%, istovrimeno kod korišćenja točkaša prinos se smanjiva čak za 23%. Ako je broj prohoda tri puta kod guseničara, prinos se smanjiva za 21,8%, a kod točkaša 36,8%.

Da bi se zaštitilo zemljište od zagađenja, mora se spričit zagađenje teškim metalima i organskim otpacima i spričit sabijanje. Na industrijska postrojenja triba postavit odgovarajuće filtere koji spričavaju emisiju štetni gasova i prašine.

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: velemajstor Nikola Sedlak

MUKE SA NEVIDLJIVIM PROTIVNIKOM

Ova godina je obeležena velikim šahovskim predstavama. Bili smo svedoci istorijskog meča za objedinjenu titulu svetskog prvaka između velemajstora Topalova iz Bugarske, prvaka sveta u verziji FIDE i velemajstora V. Kramnika iz Rusije, prvaka u verziji profesionalne šahovske organizacije Kao što znamo u uzbudljivom meču pobedio je Kramnik i postao je prvak sveta. Da bi ljubitelji šaha, godinu zaključili sa novim spektaklom.

U Bonu se od 25. novembra do 5. decembra odrzao meč od šest partija između svetskog prvaka Vladimira Kramnika i novog šahovskog softwera Deep Fritza. Meč je završen pobedom kompjutera rezultatom 4:2! Slobodno se može reći da je u meču Kramnik bio ravnopravan, međutim presudile su "ljudske slabosti". U drugoj partiji meča Kramnik je napravio strahoviti previd. Prevideo je mat u potezu što je neshvatljivo a da pri tom nije bilo vremenskog pritiska niti bilo kakvih okolnosti koje bi doprinele takvoj greški. Što je najčudnije u momentu kada je Kramnik napravio previd ustao je sav zadovoljan da prošeta i kad se vratio i seo za tablu neprijatno se iznenadio. Tu se pre svega vidi velika razlika između čoveka i kompjutera, kojem koncentracija ne pada i koji nema oscilacija u igri. Bitan je i psihološki momenat jer čovek u meč ulazi hendikepiran, sa znanjem da kompjuter ne može napraviti previd i da je uvek „jednako raspoložen". Druga i vrlo bitna stvar je memorija. Šahovski softwer u sebi ima veliku šahovsku bazu sa enciklopedijama otvaranja i njega je nemoguće iznenaditi za razliku od čoveka.Svakako da čovek ima i nekih prednosti koje su nažalost nedovoljne da bi čovek dobio kompjuter, a to su dva elementa u igri, pozicioni i strateški.Tu će čovek uvek biti bolji ali problem je u tome što svaka partija ima i taktičku fazu,gde dolazi do komplikacija sa puno mogućnosti koje treba izračunati a tu čovek ne može da se poredi sa kompjuterom.Takođe čovek za razliku od kompjutera poseduje maštu i intuiciju .

Prikazaću drugu partiju meča u kojoj je Kramnik crnim figurama lako parirao sve do previda.

(7) DEEP FRITZ - Kramnik,V (2750) [D10]
The Duel Bonne GER (2), 27.11.2006.
[Sedlak,Nikola]

1.d4 d5 2.c4 dxc4 Kramnik bira primljeni damin gambit u kome teže dolazi do komplikacija. **3.e4 b5 4.a4 c6 5.♘c3 b4 6.♘a2** Ovo je u teoriji sve poznato.Beli vraća pešaka. **6...♘f6 7.e5 ♘d5 8.♗xc4 e6 9.♘f3 a5 10.♗g5 ♕b6** Planovi su jasni.Ideja crnog je da sprovede c5 posle čega postiže izjednačenje,dok se beli bori protiv c5 kako bi zadrzao prednost

početnog poteza. **11.♘c1 ♗a6 12.♕e2 h6 13.♗e3 ♗xc4 14.♕xc4 ♘d7 15.♘b3 ♗e7 16.♖c1 0-0 17.0-0** [U slučaju 17.♕xc6 sledilo bi 17...♕xc6 18.♖xc6 ♘7b6 i crni bi imao odličnu igru jer pada beli pešak na a4.] **17...♖fc8** Crni je sve spremio za potez c5,dok beli nije uspeo da se suprostavi toj ideji, i može se reći da je crni izjednačio. **18.♕e2 c5! 19.♘fd2** [Beli ništa ne bi dobio posle 19.dxc5 ♗xc5 20.♘xc5 ♘xc5 21.♗d4 ♕a6!] **19...♕c6 20.♕h5** Ovo je pravi kompjuterski potez.Po svaku cenu na napad i na komplikacije. **20...♕xa4 21.♘xc5 ♘xc5 22.dxc5 ♘xe3 23.fxe3 ♗xc5!** Kramnik je na visini zadatka. Pravilno procenjuje poziciju i daje na prvi pogled bitnog pešaka f7. **24.♕xf7+ ♔h8 25.♕f3 ♖f8 26.♕e4 ♕d7 27.♘b3 ♗b6 28.♖fd1 ♕f7 29.♖f1 ♕a7 30.♖xf8+ ♖xf8 31.♘d4 a4** [Najjači potez bio je 31...♕f7 posle koga bi beli imao dosta problema da održi ravnotežu.] **32.♘xe6 ♗xe3+ 33.♔h1 ♗xc1 34.♘xf8**

34...♕e3?? Zaista veliki pad koncentracije! **35.♕h7# 1-0**

HOROSKOP ZA 2007. GOD.

Priprema: Dragan Tovarišić

OVAN: Tokom ove godine, posebno u prvoj polovini, trebali biste da završite sve što ste ranije započeli i u šta ste ulagali veliki trud, a zbog raznih faktora niste krunisali uspehom. Mada možda sa zakašnjenjem, rezultati bi mogli biti iznad vaših očekivanja, a značajnije rezultate možete postići ako se bavite školstvom ili pravnim poslovima, posebno tokom maja meseca. U ljubavi će se znatno popraviti odnosi, a moguće je i proširenje porodice ili brak, naročito u periodu oko vašeg rođendana.

BIK: Iako bi vam sledeća godina mogla biti plodotvorna, sa mnogo finansijskih mogućnosti, bilo da ste poslovno vezani za inostranstvo ili se bavite novim i originalnim stvarima ili, pak, da već odavno očekujete pozitivno rešavanje sudskih procesa, početak godine vam neće biti lagan, a sve navedene blagodeti izvesne su krajem godine. Na emotivnom planu situacija će se kretati od potpune egzaltacije do razočarenja, da biste kraj godine ipak dočekali zadovoljni.

BLIZANCI: Ukoliko vam je godina na izdisaju bila naporna i ako ste morali ulagati mnogo truda da biste dobili tek mrvice, 2007. godina će biti sušta suprotnost od toga, što će biti nagovešteno već tokom februara meseca. Osim toga, odnosi sa saradnicima i pretpostavljenima će se značajno popraviti, tako da biste se sredinom godine mogli odlučiti i na zajedničko ulaganje u novi posao, ali izbegavajte sumnjive poslove. Ulazak Jupitera u vaše VII polje donosi ekspanziju emotivne veze i poboljšanje odnosa.

RAK: Tokom ove godine na prvom mestu vam je posao, pa sve ostalo, ali ćete na tom planu lakše disati nego u prethodnom periodu, posebno od maja pa na dalje. Tada možete očekivati pristizanje zaostalih zarada ili nasledstva, koje ćete verovatno uložiti u novi posao koji ćete raditi od srca, proširenje poslova ili poslovnog prostora, tako da ćete moći uživati na radnom mestu. Krajem juna meseca otputujte sa voljenom osobom na neko nesvakidašnje mesto, jer može umnogome popraviti teške emotivne odnose.

LAV: Iako ste prethodnih godina predano radili, rezultati nisu pratili vaše aktivnosti, ali već od februara meseca situacija će se promeniti angažovanjem na novom radnom mestu koji će ispuniti vaše velike zahteve i sposobnosti, a i finansijska situacija će biti znatno stabilnija. Ipak, odnosi sa saradnicima bi mogli biti i dalje naporni, ovaj put iz zavisti prema vašim uspesima. Ne obraćajte pažnju na njih nego se posvetite voljenoj osobi koja će vas inspirisati na nove uspehe, a moguće su i odlične vesti o prinovi.

DEVICA: Početak godine ne obećava mnogo, posebno zbog neprijatnosti i nesuglasica sa poslovnim saradnicima, ali ne prepoznaje se svaki dan po jutru, pa će druga polovina godine za vas biti mnogo povoljnija i uspešnija. Tada biste napokon mogli da okončate poslove koje ste već odavno započeli, a nikako ih niste uspevali završiti. Na ljubavnom planu leto će biti veoma „vruće'', uz veliki broj ponuda, a od vas zavisi koju ćete prihvatiti.

VAGA: Svi poslovi vezani za komunikaciju, kraća putovanja i učenje predstavljaju područje u kojima možete značajno profitirati ove godine, posebno od maja meseca, kada biste trebali prihvatiti pomoć vama bliskih osoba, koji će vam biti veoma naklonjeni. Ne budite isuviše ponosni, pa da ih odbijete, jer sve može krenuti nizbrdo. Povoljan ljubavni period započinje već u martu, kada biste nakon manjih trzavica mogli raščistiti stvari i krenuti sreći u susret.

ŠKORPIJA: Ponekad nepromišljena komunikacija sa poslovnim saradnicima, koja vam je donosila samo neugodnosti sa njima, potrajaće sve do proleća, nakon čega se i vama otvaraju vrata poslovnog i finansijskog uspeha, čak i većeg od onog kojeg očekujete, pa biste mogli krenuti sa realizacijom svojih davnašnjih planova i želja. Ako niste u braku, polovina septembra je pravo vreme da svoju vezu krunišete njime, a ako jeste više vremena ćete provesti sa porodicom.

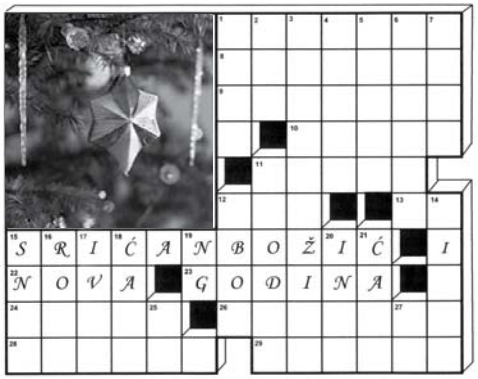
STRELAC: Mnogo toga bi se moglo promeniti tokom ove godine u vašem poimanju stvari i vrednosti, jer lako biste odjednom mogli postati ozbiljniji, stabilniji i svesniji svojih mogućnosti. Krajem februara možete očekivati poslovni uspeh, koji vam stvara mogućnosti za dalji napredak i realizaciju materijalnih i finansijskih planova, što će vam i poći za rukom. Vaš avanturistički duh u ljubavi biće suspregnut, a vi ćete se okrenuti trajnijim vrednostima.

JARAC: Opterećeni finansijskim zaduženjima, vaš veliki uloženi trud neće se u početku ni iz daleka toliko uočavati kroz zaslužene rezultate. Ipak, kako vreme bude odmicalo, biće vam sve lakše i lakše, a dobici su mogući i na onim mestima na kojima ih i ne očekujete. Zato, ne klonite duhom i istrajte u težnji da stabilizujete svoju situaciju, pa čak i u bezizlaznim problemima, jer ruka sreće vreba u potaji. Emotivna situacija veoma dobra sve do oktobra, kada su mogući nagli preokreti.

VODOLIJA: Svi poslovi vezani za inostranstvo ili saradnju sa stranim firmama donose vam pozitivan uspeh tokom većeg dela godine, posebno ako su u pitanju partnerski odnosi i ako se povinujete principima koje zahtevaju ti odnosi. U suprotnom, možete dospeti i na sud, na kojem ne biste imali mnogo šansi. I pored svih opasnosti, kraj godine ćete dočekati s pozitivnim saldom. Za ljubav nećete imati mnogo vremena i neće vas držati jedno mesto i veza.

RIBE: Ako imate loše poslovne odnose sa saradnicima ili pretpostavljenima i ako trpite u njima, možda vas ne shvataju ozbiljno ili je u pitanju vaša loša interpretacija ideja koje imate. Zato, prvo razmislite o čemu je reč, a onda krenite na njihovu realizaciju, jer već od proleća kreće vaš odličan poslovni period, praćen većim novčanim sumama na novom radnom mestu ili u novoj firmi. U emotivnoj vezi predstoji kraj loših odnosa ili njihova stabilizacija.

UKRŠTENE REČI

VODORAVNO: 1. Imun, rezistentan; 8. Polomljena; 9. Pretvaranje; 10. Vrsta književnog dela; 11. Masna zemlja; 12. Mesto i reka u Sudanu; 13. Rimski: 55; 15., 22. i 23. Delovi prigodne poruke vernim čitaocima; 24. Rumunsko žensko ime; 26. Palata i muzej u Rimu; 28. Čađavi, nagaravljeni; 29. Veliki ris;

USPRAVNO: 1. Ospica; 2. Takoreći (skr.); 3. Dati predlog; 4. Nisu tupi; 5. Pažljiv, revnosan; 6. Nepravilan, anomalan; 7. Grad u Japanu; 11. Vrsta životinje; 12. Sitni grčki srebrni novac; 14. Ime glumice i pevačice Lizi; 15. Vrsta zimske padavine; 16. Uloga; 17. Otpadak od drveta; 18. Naša folk-pevačica; 19. Nova godina (skr.); 20. Žensko ime; 21. Koristi; 25. Onomatopeja lajanja; 27. Nemački predlog.

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: razarač, aparati, dodavač, Ilijana, vir, na, O' Nil, so, MILIVOJEVIĆ, k, Aral, keramika, ribolov, narin, Isaković, nari.

